

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Факультет психології

Кафедра соціальної роботи

На правах рукопису

Лорсанов Різван Альмерзайович

ДИПЛОМНА РОБОТА

**«ПРОФІЛАКТИКА ГЕМБЛІНГУ СЕРЕД ЮНАКІВ ЯК НАПРЯМ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»**

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня
магістра соціальної роботи

Науковий керівник:

професор кафедри соціальної роботи,
доктор психологічних наук, професор
Александров Денис Олександрович

Допустити до захисту в ЕК

Кафедра соціальної роботи

Завідувач кафедри соціальної роботи,

кандидат соціологічних наук, доцент

Люта Леся Петрівна _____

(підпис)

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ГЕМБЛІНГУ СЕРЕД ЮНАКІВ ЯК НАПРЯМУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	7
1.1. Загальна характеристика гемблінгу.....	7
1.2. Сучасні підходи до вивчення профілактики гемблінгу серед юнаків як напряму соціальної роботи.....	18
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ РИЗИКІВ ПІДДАТНОСТІ ГЕМБЛІНГУ СЕРЕД ЮНАКІВ	27
2.1. Методологія та опис емпіричного дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків.....	27
2.2. Інтерпретація результатів емпіричного дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків.....	32
Висновки до розділу 2.....	65
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ ГЕМБЛІНГУ ЗАСОБАМИ ПІДВИЩЕННЯ КОМПОНЕНТІВ САМОСТАВЛЕННЯ ТА ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕРЕД ЮНАКІВ.....	68
3.1. Аналіз сучасних підходів до здійснення профілактики гемблінгу як напряму соціальної роботи.....	68
3.2. Розробка програми профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків.....	70
Висновки до розділу 3.....	85
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. У поданій кваліфікаційні роботі розглядаються основні підходи до визначення феномену гемблінгу та аналізуються сучасні дослідження, за якими виявляються основні фактори впливу на інтенсивність проявленості гемблінгу. Окреме значення набуває вивчення новітніх профілактичних заходів спрямованих на попередження, мінімізацію та подолання гемблінгу серед юнаків у відповідності до етапів первинної, вторинної, третинної профілактики будь-якого загостреного явища. Особлива увага приділяється соціально-психологічному контексту, у якому нині проживають українці, що безпосередньо впливає на загальний рівень добробуту особи, адже наслідки повномасштабного вторгнення несуть руйнівний характер, супроводжуючись втратами (як людськими, так і фізичними), вимушеним переміщенням. Тому, видозмінюється не лише вектор благополуччя зрілого населення, а й юнаків, які також можуть відчувати певну фрустрацію своїх потреб, зміну способу життя, що може слугувати індикатором формування ізолюваності. Деструктивне усамітнення, бурхливі психоемоційні прояви внаслідок змін впливають на готовність юнака до реалізації ескапізму – непродуктивної втечі від реальності у одну із видів залежності (особливо до гемблінгу). За реалізованим теоретичним, констатувальним та формувальним етапами, нами було виявлено взаємозв'язок між чинниками інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків завдяки чому можна вдосконалити систему розробки профілактичних програм гемблінгу серед юнаків. Виходячи з цього, обрана нами тема є важливою у контексті практичної діяльності фахівця соціальної роботи, а також в межах новітніх наукових досліджень до виявлення ефективних підходів протидії інтенсивності прояву гемблінгу серед юнаків, адже формує детальну апробацію програми профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствавлення та особистісних особливостей серед юнаків.

Мета: деталізоване вивчення та емпірична перевірка взаємозв'язку між показниками чинників інтенсивності ризиків піддатності гемблінгу з компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків задля вдосконалення практики соціальної роботи шляхом розробки й апробації програми профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків.

Завдання:

1. Представити теоретичні підходи до характеристики гемблінгу серед юнаків;
2. Обґрунтувати сучасні підходи до вивчення профілактики гемблінгу серед юнаків як напряму соціальної роботи;
3. Охарактеризувати підібрану методологію та описати дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків;
4. Здійснити інтерпретацію основних результатів емпіричного дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків;
5. Дослідити сучасні підходи до здійснення профілактики гемблінгу як напряму соціальної роботи;
6. Розробити та апробувати програму профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків.

Об'єкт: профілактика гемблінгу

Предмет: Профілактика гемблінгу серед юнаків як напрям соціальної роботи

Гіпотеза: наявний зв'язок між чинниками інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків може віднайти своє застосування при

розробці програми профілактики гемблінгу засобами розвитку компонентів самоставлення та особистісних особливостей серед юнаків.

Методи дослідження:

1. теоретичні: аналіз та вивчення педагогічних, психологічних, соціологічних, медичних наукових надбань, спрямований на побудову теоретичної моделі профілактики гемблінгу серед молоді як напрямую соціальної роботи;

2. аналітичні: аналіз і узагальнення сучасних надбань до реалізації профілактичних програм гемблінгу серед юнаків;

3. емпіричні: застосування психодіагностичного інструментарію «Тесту Кеттелла (16 RF-опитувальник)» на виявлення основних особистісних особливостей юнаків, «Методики дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантелеєвим), Тесту Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») [42], а також «Методики діагностики схильності до різних залежностей» (модифіковану Александровим Д.О.) задля дослідження впливу компонентів особистісних характеристик та актуального рівня самоставлення індивіда на інтенсивність розвитку гемблінгу.

4. соціально-психологічне навчання: тренінгова робота у поєднанні із лекційними та дискусійними заняттями;

5. математично-статистична обробка даних: SPSS, Microsoft Excel;

6. інтерпретаційний.

Емпіричну базу дослідження складають 65 юнаків від 15 до 19 років із закладів освіти, молодіжних центрів Київської та Черкаської областей (35 осіб чоловічої статі, 30 осіб жіночої статі).

Наукова новизна представлена розширеним теоретичним аналізом, деталізованою емпіричною інтерпретацією, спрямованою на виявлення взаємозв'язку між чинниками компонентів системи самоставлень та основними особистісними особливостями юнаків, які обумовлюють інтенсивність прояву гемблінгу.

Практична значущість полягає у апробації програми профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствавлення та особистісних особливостей серед юнаків.

Структура роботи представлена вступом, 3 розділами (6 підрозділами), висновками, списком використаних джерел у кількості 42 та додатками А, Б, В, Г. Загальний обсяг роботи: 117 сторінок, основний текст – 89 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ГЕМБЛІНГУ СЕРЕД ЮНАКІВ ЯК НАПРЯМУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

1.1 Загальна характеристика гемблінгу

Одним із найважливіших завдань соціономічних наук є покращення якості життя індивіда. Виходячи з цього, величезна когорта як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників розробляють комплексні дослідження, на основі яких апробовують низку профілактичних програм, спрямованих на гармонізацію окремих характеристик особистості. Говорячи про соціально-психологічний контекст, у якому проживають українці, не можемо не згадати вплив воєнних подій, які впливають на загальний рівень добробуту особи, адже наслідки повномасштабного вторгнення несуть руйнівний характер, супроводжуючись втратами (як людськими, так і фізичними), вимушеним переміщенням. Варто зазначити, що видозмінюється не лише вектор благополуччя зрілого населення, а й юнаків, які також можуть відчувати певну фрустрацію своїх потреб, зміну способу життя, що може слугувати індикатором формування ізолюваності. Деструктивне усамітнення, бурхливі психоемоційні прояви внаслідок змін впливають на готовність юнака до реалізації ескапізму – непродуктивної втечі від реальності у одну із видів залежності (особливо до гемблінгу) [13]. Відтак, за сучасними дослідженнями виявлено тенденцію до зростання діагностованості ігрової залежності (або ж іншими словами – гемблінгу). Тільки за останні роки ця тенденція підвищилась до 10% [13].

Незважаючи на глибоку проникність інформаційних технологій у особистісне середовище (агент адикції не є яскраво вираженим), дотепер не представлено єдиного твердження, яке вказує про небезпеку застосування різного роду пристроїв задля поринання у віртуальний світ (на противагу реальності) [5].

Проблематика ігрової залежності наскрізно вивчалась у працях вітчизняних (А. Перепилиця, О.О. Брагой, Т.Ю. Больбот, Л.М. Коротяєва,

Н.О. Марута, О.І. Мінко, Александров Д.О., Петровський І.І., Л.М. Буніна, Н.В. Терещук, О.В. Безпалько, А.Й. Капська, Н.М. Дідик) та зарубіжних дослідників (Р. Кастер, М.Гріффітс, А.Голдберг, К.Янг, Дж.Сулер), які імплементують новітні профілактичні програми попередження ігрової залежності та формують власне визначення цього полівекторного феномену.

Гемблінг (або ігрова залежність) за визначенням МОЗ – це позанормова спрямованість індивіда до азартної ігрової поведінки [7]. Даний стан проявляється через надмірне збудження індивіда, психоемоційні коливання, через що в організмі адикта відбувається викид гормонів ендорфіну та кортизолу. Це вказує на те, що патологічна спрямованість до переживання азарту впливає на гомеостаз роботи внутрішніх органів та провокує їх виснаження [26]. Загалом гемблінг також пов'язують із підвидом «поведінкової залежності», що історично розвивалась паралельно зі звичними адикціями (ПАР тощо).

У DSM-5 воно трактується як патологічне захоплення азартними іграми, яке було перейменоване на «розлад гральної поведінки» і включене до розділу «Розлади, пов'язані з речовинами та адикціями». При цьому, у DSM-5 та Міжнародній статистичній класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (ICD-11) представлені критерії оцінювання ігрової залежності:

- **втрата контролю** під час перебування у грі (втрата розуміння індивідом тривалості перебування у гральній активності, частоти занурення у неї);
- **пріоритизація** (потреба у реалізації ігрової активності сягає рівня базальної);
- **тривалість** (готовність продовжувати занурення у ігрову активність, не сприймаючи деструктивні наслідки);
- **розвиток проживання індивідом психоемоційних дисгармоній** (тривожних станів, емоційного дискомфорту тощо) [41].

Згідно сучасних нейронаукових даних, стимуляція мозку гральними сигналами підвищує активність мезолімбічної дофамінергічної системи, що вказує на дисфункцію системи винагороди, спільну для обох типів залежності. Інші нейромедіатори – наприклад, норадреналін, серотонін і ендорфіни – також асоціюються з різними аспектами гральної поведінки (збудження, імпульсивність, потяг). Нейрокогнітивно для гравців-азартників характерна дисфункція виконавчих функцій: відзначено знижену гнучкість мислення та інгібіторний контроль (дефіцити в сферах «зміна дій» та «гальмування» за результатами мета-аналізу) [35]

Інакше кажучи, у цій групі людей спостерігаються упередження у бік ризикових рішень, недостатнє планування і проблеми з передбаченням наслідків власних дій [36]. До того ж часто виявляються специфічні когнітивні спотворення (наприклад, ілюзія контролю над випадком), які підсилюють мотивацію продовжувати гру попри програші. Усі ці факти свідчать про складну нейропсихологічну картину, де гральний розлад тісно пов'язаний з функціонуванням лімбіко-когнітивних систем мозку [20].

На думку вчених МОЗ, період гемблінг-узалежнення складається з 2 етапів: проблемного та патологічного [7]. Їх різниця виявляється у інтенсивності впливу, тому пропоную розглянути найбільш значущі характеристики.

Проблемний геймер – особа, яка витрачає велику частину своїх статків (інколи навіть і більше), чим провокує сімейні дисгармонії, проблеми пов'язані із роботою, навчанням тощо. Тобто гра є для нього індикатором дисгармоній у побутовому житті, яким він і сприяє обираючи матеріальні збитки. Проте, в такому ключі гра ще не впливає на його фізичне здоров'я.

Патологічний геймер – особа, яка вже є узалежненою від реалізації ігрової активності, яку він не може контролювати (в т.ч. через відсутність навичок самоконтролю). При цьому, гра стає вітальною потребою, внаслідок чого особа марнує усіма іншими життєвими векторами, перестає будувати плани, реалізовуватись у інших сферах життєдіяльності, а просто інтенсивно

грає. До того ж, вкладає чималі матеріальні ресурси (може переростати у банкрутство), нехтує власним фізичним станом, близькими стосунками заради шансу пограти більше, а у разі неможливості задовольнити свої ігрові потреби «тут і зараз» адикт переживає синдром відміни [7].

На нашу думку, фахівцям соціальної роботи та психологам варто розуміти, що будь-яке явище (навіть на перший погляд із нейтральними мотивами) у випадку переростання у позанормову потребу, потребує неабиякої уваги у роботі з клієнтом. Адже, у розрізі нашого аналізу, патологічне захоплення грою впливає на психоемоційний стан індивіда, який у цілому є мінливим та залежить від програшів-виграшів. Тобто, індивід стає рабом своїх емоцій, а його здатність до самоконтролю та самовладання нівелюється. При цьому, цікавим у патологічній ігровій залежності є те, що сам геймер намагається будь-яким чином відігратись (особливо якщо на кону питання фінансової нагороди), через що провокує лише більшу кількість заборгованостей. Це також слугує каталізатором розвитку суміжних залежностей, адже індивід може вдаватись до алкоголізації, наркотизації як способу тимчасової розрядки, або ж вдаватись до побудови девіацій у міжособистісних стосунках. Тобто, індивіди загалом у психопатологічному стані можуть бути досить нестійкими та вдаватись до різних форм співадикцій.

Виходячи з цього, ігрова залежність клінічно виявляється через поєднання кількох проявів: гравець має компульсивне бажання робити ставки, не здатний контролювати час і гроші, витрачені на гру, відчуває потяг при виграші або великій втраті, що часто супроводжується нав'язливими думками про реванш, та ймовірною толерантністю (потрібно грати все більше, аби отримати бажаний емоційний ефект). На фоні цього формується низка негативних наслідків: порушується психологічне здоров'я (порушення настрою, когнітивні викривлення), погіршуються соціальні відносини (конфлікти в родині, які сприяють ізоляції) і професійна діяльність (прогули, зниження продуктивності). Проблема гемблінгу часто супроводжується

іншими психічними розладами: від 50% до 80% «патологічних гравців» мають коморбідні розлади настрою, тривожність чи залежність від алкоголю/наркотиків. Цей двосторонній зв'язок означає, що лікування одного із станів має передбачати діагностику іншого. Крім того, існують коморбідні «поведінкові адикції»: лудомани часто також мають проблеми з залежністю від інтернету чи комп'ютерних ігор [21]

На індивідуальному рівні коморбідність залишається головним викликом для лікування. Аналіз електронних медичних карток у кількох європейських клініках засвідчив, що понад 60% пацієнтів із гемблінг-розладом одночасно мають діагноз тривожного чи депресивного спектра, а кожен третій – розлад, пов'язаний із психоактивними речовинами [25].

За показниками вираженості, гемблінг представлений легким, помірним та безпосередньо важким рівнем:

1. Легка форма вираженості – формування відчуття людиною дискомфорту у разі необхідної відмови від перебування в грі, у силу обставин. Загалом за формою легкої залежності не діагностуються сильні зміни у соціально-побутовому житті індивіда. При цьому, варто розуміти, що в епоху технологічного, а тим паче посткарантинного суспільства, валова частка якого має розвинену легку форму віртуальної залежності, виходячи із діджиталізації способу життя, переходом до навчання із застосуванням інформативно-комунікативних технологій та у цілому популяризації дистанційних або ж гібридних професій. Такі стрімкі зміни із одного боку є стрімким розвитком суспільства, а з іншого боку – соціальною деградацією, адже у міру ізольованості, особи шукають різні способи як розважити себе, розвантажити від зайвих думок, через що формують неабиякий інтерес до віртуальної реальності.

2. Помірна форма вираженості вже розглядає гру не просто як інтерес, а як одну із вітальних потреб, яку необхідно задовольнити найближчим часом. Відтак у стані фрустрованості адикт відчуває злість,

обурення, його поведінка набуває протестної форми (особливо по відношенню до батьків, які можуть забороняти задовольняти гральну потребу). Загалом особа стає відчуженою (навіть від однолітків, друзів) та може зняти напругу виключно через споживання агента адикції – помилування батьками, які повертають юнаку гаджет, використанням чужого гаджету. До того ж, на етапі помірної форми вираженості, індивід має викривлене уявлення щодо свого дозвілля, яке обов'язково має ототожнюватись з можливістю застосування гри при організації відпочинку.

3. Важка форма вираженості представлена посиленою тривожністю щодо неможливості задовольнити адиктивну потребу «тут і зараз» та елементом протесту до усіх подразників, які намагаються перешкодити доступ до гри. У цілому гра стає основною вітальною потребою, на рівні із їжею, сном, безпекою.

Відомий дослідник Р. Кастер виокремив конкретні стадії ігрової адикції (які відповідають згаданим рівням): перемоги (отримання виграшу), поразки (програшу) та стану відчаю [23]. Пропоную розглянути кожен з них задля формування розуміння цілісності переходу між стадіями:

1. Стадія перемоги характеризується вибіркоким зануренням індивіда в ігрові активності через викривлене уявлення індивіда про свій «фарт». Так, юнак може бути переконаним, що решті осіб не щастить, адже вони не такі майстерні. Тобто формується відчуття власної значимості, внаслідок чого з метою демонстрації ігрового професіоналізму особа починає частіше відвідувати сектор гри, адже наділена оптимістичними думками та фантазіями про її алгоритми;

2. Стадія програшу представлена глибинною ізоляцією особи, внаслідок якої відбувається прогресування узалежнення, яке супроводжується втратою самоконтролю особистості та зростанням домінантності агента адикції над свідомістю залежного. Власне на цій стадії і відбуваються фінансові та матеріальні збитки, які прогресують у борги (коли вже не просто особа віддає коштовні речі, кошти, а й позичає з метою відігратись, чим

потрапляє у замкнене коло адикції). До того ж, вже на цій стадії особа вдається до непродуктивних компенсаторних механізмів (проекції, раціоналізації) з метою приховання власної піддатливості перед агентом адикції. Також саме на цій стадії дисгармонізуються стосунки індивіда із соціальним середовищем через брак уваги та залученості ігрового адикта, адже вони більше не є його пріоритетом та ресурсом задоволення. Варто зазначити і про загострення індивідуально-психологічних характеристик індивіда, які впливають на розвиток депресивних станів, відстежується імпульсивність у діях (власне зростають необдумані вчинки індивіда на користь гри).

3. Стадія стану відчаю характеризується повною втратою самоконтролю і зростанні марних спроб виграшу, що супроводжується загостренням боргів, активною кредитною історією, а також делінквентними намірами. Варто наголосити, що вік юнаків не є перешкодою до проявів антисоціальної поведінки, тому фахівцям варто розуміти, що і такий хід подій варто враховувати, працюючи із молодими юнаками. Враховуючи такі шляхи залучення додаткових коштів, адикт прагне отримати якомога більше користі, через що застосовує суто максимальні ставки. Ця стадія також супроводжується приреченістю членів родини та ініціацією розлучень, інших форм поведінки, внаслідок яких лише ще більше загострюється внутрішній дисонанс адикта: він втратив соціальні зв'язки, найближчих людей, постійну роботу через свою залежність, проте він не може від неї відмовитись, не може керувати над своїми потягами. Тому, цілком логічно, що ця стадія також характеризується перманентним почуттям провини, ненависті до себе, тенденцій до саморуйнівної поведінки, а також розвитком інших адикцій (ПАР тощо). Так, відомий дослідник М. Гріффітс, вивчаючи симптоматику протікання залежностей, визначив що симптоматика адиктів (серед тих, хто вживає різні форми ПАР та тих, хто має сформовану ігрову адикцію) є спільною [28], [4].

Низка сучасних вчених дещо урізноманітнили вищезгадані стадії, додавши до них підготовчу стадію та розділивши відчай (враховуючи його полівекторність) на стадію повного розпачу та окремо безнадії. На їх думку, саме підготовча спрямованість юнака є каталізатором його готовності до намагань виграшу та глибокого інтересу до гральної активності. Адже, вже на стадії підготовки до отримання можливого азарту, юнак формує особливий інтерес до інструментів ігрової адикції – пристроїв, сайтів або ж додатків із різноманітними активностями. Менше з тим, додаючи стадії повного розпачу та безнадії, дослідники їх відділяли наступним чином: якщо стадія розпачу представлена яскравими психоемоційними реакціями та узалежненням у суміжні агенти адикції, то стадія безнадії вже характеризується виживанням, деморалізацією особистості, у якій екзистенційним смислом життя є гра, не зважаючи на її травматичний ефект [37].

Звертаючись до інших наукових напрацювань, слід відзначити роботу А.Голдберга, який один із перших у розрізі загальної ігрової адикції вивчав кіберадикцію. Вченим було виділено наступну симптоматику:

- дистрес (у противагу еустресу як мобілізуючій реакції) – демобілізуюча реакція;
- погіршення фізичного та психічного здоров'я;
- втрата або ж видозміна соціальних контактів;
- матеріальні втрати [27].

На нашу думку, виявлена А.Голдбергом симптоматика є достатньо логічною. Адже, при реалізації ігрової активності особа дійсно проживає саме дистрес (особливо у момент програшів), але при цьому через видозміну пріоритетів – юнаки часто проживають загострення ігрового узалежнення наодинці, оскільки попередніми спробами допомоги від інших осіб вони знехтували. Не слід забувати і про особистісні матеріальні втрати. Дійсно, систематичне занурення у ігрову залежність не є безкоштовною ініціативою, а особливо для юнаків від 15 до 19 років, чий заробіток рідко коли є стабільним, що спричиняє ще більші загострення задля відплати усіх

заборгувань. Говорячи ж за збитки у контексті соціальних наслідків, сім'я залишається першим і, часто, найбільш постраждалим інститутом. Так, вони відзначають високий рівень конфліктності, емоційного відчуження й навіть вторинної депресії у партнерів лудоманів [19]. Сучасні якісні дослідження підтверджують, що «приховані» витрати (втрата довіри, порушення батьківських ролей) можуть бути не менш руйнівними, ніж прямі борги. Звідси впливає те, що систематичне занурення у різні форми ігрової залежності впливає на соціально-економічний статус індивіда (в умовах бідності ставлення до азарту сприймається як шанс виправити матеріальні негаразди, що й підсилює ризик) [31]. Проте, люди з вищим статусом також можуть бути вразливими та брати участь у азартних іграх як формі дозвілля.

Як зазначають відомі вчені, «гемблінг може призвести до різноманітних економічних і соціальних збитків, багато з яких становлять центральну турботу соціальної роботи» [30].

. До таких наслідків належать фінансові труднощі, зростання сімейної напруги, емоційне виснаження, депресія, а іноді й злочинна діяльність [29]. Незважаючи на це, гемблінг є високо нормалізованим явищем у багатьох культурах: від азійських ринків ставок до європейських казино які рекламуються як можливість заробити якомога більше грошей [32]. Зростаюче проникнення смартфонів та інтернету призвело до появи нових форм гемблінгу, доступних юнакам у будь-який час і місці: від онлайнних ставок на спортивні події до мікротранзакцій у відеоіграх (лутбоксі) [38]. Інтернет дає змогу грати у казино, робити ставки на спорт і навіть брати участь у віртуальних букмекерських іграх безпосередньо зі смартфона. Характерною рисою є і гейміфікація: рекламні повідомлення часто позиціонують гемблінг як веселе, соціально бажане заняття з перспективою «легких грошей» [34], що робить його особливо привабливим для юнаків з обмеженими фінансовими можливостями.

Розглядаючи ознаки гемблінгу як залежності, слід звернути увагу на наступні індикатори:

1. продовження тривалості часу під час гальної активності;
2. видозміна кола інтересів, обмеженість соціальними контактами, з якими мають єдині адиктивні інтереси;
3. втрата самоконтролю щодо можливості припинення гри як за умови виграшів (які активізують азарт), так і програшів;
4. підвищення частоти ігор, прагнення до проживання спектру емоцій;
5. зростання психоемоційної напруги, яка представлена ігровим драйвом [10].

Відтак, цілком «легка» ігрова активність, яка, на жаль, досі рекламується багатьма особами – інтернет-казино, є однією із найбільш розповсюджених та ризиконебезпечних форм ігрового узалежнення, виходячи із своєї уявної конфіденційності, доступності та варіації завантажень [11].

Звертаючись до інтернет-залежності (як підвиду гальної) пропонуємо сконцентруватись на сучасних дослідженнях К.Янг, яка розробила провідну методику для оцінки рівня вираженості інтернет-залежності. Так, за її дослідженнями було виявлено тривале інтенсивне занурення юнаків у різні форми кіберадикції, тому за результатами дослідження К.Янг представила вагому типологію адикцій:

1. Віртуальні стосунки – супроводжуються численною побудовою дружніх стосунків, а також понаднормовою тривалістю листування з віртуальними приятелями. Незважаючи на те, що сучасне діджитал суспільство продукує та надає перевагу побудові нових онлайн-контактів та знаходить знайомих з метою реалізації своїх професійних і особистісних перспектив, варто розуміти що це не має бути спосіб заміни живого спілкування;

2. Засліпленість у азартній діяльності – вказує на готовність юнака інтенсивно та на постійній основі брати участь у онлайн-конкурсах, які розігрують купу призів, а також постійно замовляти через сучасні сайти на противагу офлайну;

3. Обсесивно-компульсивна потреба у перебуванні за будь-яким гаджетом (стає однією з вітальних потреб);

4. Кіберсексуальна залежність – виявляється в перманентному перегляді порно-фільмів, будь-яких каналів, трансляцій інтиму;

5. Web-surfing – схильність до постійного скролення всесвітньої павутини з метою аналізу, пошуку, дослідження інформації за за різними сайтами [18].

Відомий дослідник Дж.Сулер, вивчаючи «ефект розвантаження у зануренні в інтернет-простір», виявив глибокий інтерес серед молоді (в т.ч. серед юнаків) проводити більше часу у віртуальному просторі через зростання комфорту спілкуванні, а також через депривованість психологічних бар'єрів, через що особи з легкістю можуть вийти із зони комфорту [39].

Нам імponує думка Александрова Д.О., Петровського І.І., які розглядають цей ефект двобічно: із одного боку глибоке занурення у віртуальний простір може бути обумовлене готовністю та бажанням перезавантажитись і відпочити (від постійних контактів наживо до стресогенної професійної діяльності тощо), проте не слід забувати про помітне зростання різних діджитал-професій на сучасному ринку праці, які є особливо цікавими саме юнакам, які позиціонують себе як найбільш конкурентоспроможні представники та виявляють готовність до імплементації професії у віртуальний простір, надмірно ідеалізуючи певні аспекти обраної професії [14].

Слід розуміти, що романтизація діджитал-професій юнаками є звичайною умовою, враховуючи їх природній процес зростання та пізнання. Проте, не слід забувати про можливі викривлення очікувань юнаків, які можуть узалежнити їх із глибшою інтенсивністю, адже навіть професійна інтернет-діяльність і є яскравим прикладом щодо того, як зараз протікають діджитал-адикції серед юнаків. До того ж, із підміною реального світу на віртуальний, адикт вдається до необ'єктивного оцінювання власної особи, яке

проявляється в загостреному захопленні або катастрофізації. Це також може супроводжуватись підвищенням рівня тривожності, а також неприйняттям себе справжнім із усіма наявними недоліками.

Згадуючи ж поведінкові стратегії, варто врахувати їх наслідки в умовах формування ігрової адикції. Відтак, поведінкові фактори на формування гральної залежності діють у взаємодії зі соціально-культурним контекстом. Так, у сімейних стосунках у безпосередній комунікації батьків та дітей виявляється порушеність взаємодії, який супроводжується заниженим рівнем підтримки чи пережитими травматичними подіями в родині, які сприяють формуванню у юнаків викривлених переконань про азартні ігри.

Усі вищезгадані аспекти вказують на те, що гральна залежність має комплексний науковий контекст: це поведінкова адикція з підтвердженими нейробіологічними механізмами, підсилена психічними факторами (імпульсивністю, когнітивними викривленнями) і опосередкована соціально-економічними умовами (суспільними нормами, впливом сім'ї, доступністю онлайн-ігор). Цей комплексний феномен порушує функціонування особи в багатьох сферах – від психічного здоров'я до економічного становища, тому й вимагає міждисциплінарного вивчення.

1.2. Сучасні підходи до вивчення профілактики гемблінгу серед юнаків як напряму соціальної роботи

Проблематика якісних профілактичних заходів із попередження гемблінгу серед юнаків є надзвичайно ваговою, адже в умовах технологічного прогресу застосування новітніх технологій є дуже поширеним та популярним явищем, яке за умови не раціонального та понаднормового застосування формує деструктивні адиктивні потреби індивіда. Враховуючи те, що період юнацтва охоплює віковий проміжок 15-19 років, який відповідає 5 психосоціальної стадії за Е.Еріксоном, коли стрімкого розвитку

набуває формування індивідуально-психологічних якостей, полярний розвиток нового середовища інтересу (вектору хобі) [24].

. Тобто періоду, коли юнакові хочеться детально дослідити свої потреби, сподівання, досягнути нових вершин, виявити свою приналежність, сформувані вектори власних інтересів, які стануть основою його спрямованості у житті. За умови позитивного проходження даного кризового періоду – у них формується відчуття власної ідентичності та розуміння своєї особистості. Тому, проникність гемблінгу у проживання юнаком даного кризового періоду є дуже суттєвою, адже може негативно вплинути на етап її подолання, створюючи полярний ефект – сплутану ідентичність, коли поведінка індивіда буде обтяженою механізмами психологічного захисту, а будь-яке прийняття серйозних рішень сприятиме розвитку тенденції до ескапізму (у віртуальний світ гри, який буде здаватись доволі безпечним та простішим для адикта). До того ж, внаслідок глибокого занурення у форми ігрової залежності, у юнака можуть посилюватись проблеми з концентрацією уваги, побудовою соціально значимих стосунків, а також підвищуватись вибір поведінкових стратегій уникнення та пристосування [1] у бік підміни реальності на користь віртуальної. Попри те, що гемблінг широко нормалізований у суспільстві як розвага, його негативні наслідки стали наріжним каменем суспільного здоров'я. Згідно з сучасними дослідженням, близько 46% дорослих та 17.9% юнаків у світі грали в азартні ігри протягом останнього року [40]. При цьому чоловіки значно активніше беруть участь в іграх (49.1% проти 37.4% серед жінок). Зростання доступності онлайн-форм гемблінг-форм та розширення азартної індустрії в останні роки призвели до збільшення питань, пов'язаних з проблемним гральним поведінням, особливо серед юнаків [33].

Сучасна дослідниця Л.М. Буніна у своїх працях підкреслює важливість комплексного підходу при здійсненні профілактичних заходів попередження адиктивної ігрової поведінки юнака із залученням не лише різнопрофільних фахівців, а й родинного оточення, його освітнього простору, усіх сфер

індивіда, які можуть впливати на його психоемоційний стан та життєві пріоритети [15]. При цьому, вона неодноразово наголошує на тому, що саме юнаки та підлітки, враховуючи період проживання ними криз (в т.ч. і вікових) є особливо ригідними до проникності форм ігрової залежності.

Незважаючи на вищесказане, Н.В Терещук вказує на те, що серед юнаків, які мають розвинені навички комунікативної компетентності, розуміння стратегій конфліктної поведінки, самооцінку у межах норми, високий рівень навичок самоконтролю спостерігаються високі показники резистентності проти формування гемблінгу. Тому, вчена переконана, що саме на розвиток цих навичок необхідно спрямувати профілактичні заходи [16].

Схожої думки дотримується дослідниця О.В. Безпалько, яка вказує на 2 фундаментальні чинники у профілактиці ігрової залежності: інформаційний (концентрується на формуванні розуміння серед юнаків щодо фізичної шкоди для їх здоров'я та життєвих наслідків, а також навчання їх певному вокабуляру, причинно-наслідковим зв'язкам та заохоченням до діяльності в межах корисних альтернатив) та поведінковий (зосереджується на вивченні причин адиктивної поведінки юнаків, зокрема ігроманії). Різниця полягає в тому, що на відміну від інформаційного підходу, який акцентує увагу переважно на негативних наслідках адиктивної поведінки, поведінковий чинник зосереджується на попередніх першопричинах [2]. На нашу думку, інформаційний підхід якраз має долати низький рівень обізнаності індивіда у формуванні ігрової адикції та надавати рекомендації задля раціонального використання інформаційних технологій у буденному житті. Адже, способи залякування, катастрофізації щодо небезпеки гемблінгу можуть стимулювати протестну поведінку юнаків, як спробу довести, що це не про них, тому навряд чи повною мірою є ефективними. На противагу розбору реальних кейсів, які можуть слугувати гарним інструментом у практиці фахівця соціальної роботи, демонструючи юнакам історії їхніх однолітків, які розповідають про свої історії досвіду гемблінг-узалежнення. До того ж, тут підкріплюється і принцип рівний-рівному.

Вивчаючи профілактику ігрової залежності серед юнаків, низка українських вчених сформулювали ключові тези спрямованості здійснення профілактики залежно від ступеня – первинної, вторинної або ж третинної, тому розглянемо коротку кожен з них:

1. Первинна – характеризується навчанням юнака виокремлювати розуміння впливу гри на психічну активність, залученням до активних заходів із метою формування здорового способу життя, а також вихованням свідомого ставлення до здоров'я, на основі якого можна сформувати здорові звички, які будуть дороговказом при прийнятті рішень про тривалість та частоту ігрової поведінки [16];

2. Вторинна – більшою мірою є адресною до юнаків із числа груп ризику. Відтак, її метою є своєчасне виявлення розвитку підготовчої стадії гемблінгу серед вразливих до цієї адикції юнаків. Так, основними завданнями вторинної профілактики є реалізація програм попередження щодо загострення ігрової залежності, спрямованих на юнаків. При цьому, якщо ми говоримо за неповнолітніх юнаків (15-17 років), то на етапі вторинної профілактики фахівець соціальної роботи вже працює паралельно і з батьками, наснажуючи їх та надаючи рекомендації щодо сприяння організації дозвілєвої діяльності юнака [16];

3. Третинна – характеризується наданням допомоги юнакам, які вже мають розвинену ігрову залежність. На цьому етапі робота фахівця соціальної роботи спрямована на подолання разом із клієнтом його залежності, шляхом реалізації корекційних заходів, переорієнтації задля попередження подальшого загострення протікання ігрової залежності [8].

Таким чином, структура профілактики ігрової залежності у практиці соціального працівника складає єдність 3 постулатів: інформаційного, емоційно-оціночного (провокує розвиток негативного ставлення юнаків до явища узалежнення), поведінкового (складає комплекс емоційно-оціночного та інформаційного через інтеграцію отриманих знань та засвоєних навичок) [6].

Без сумніву, на розвиток гемблінгу серед юнаків впливають показники самоствавлення особливості, інтенсивність прояву інтернет, інформаційної, комп'ютерної, ігрової залежностей, а також резистентність їх основних особистісних особливостей:

1. Інтенсивність прояву інтернет-залежності – вказує на актуальний рівень інтернет-зануреності – від нормального до надмірного);

2. Відкритість – вимірює рівень готовності індивіда бути щирим із самим собою та оточуючими, а також його усвідомленість;

3. Самовпевненість – характеризує глибоке розуміння індивідом своєї особистості, а також уявлення індивіда про себе як про незалежну від думок інших, енергійну та стабільну людину;

4. Самокерівництво – вказує на готовність особи бути для самої себе стимулом діяльності та скеровувати її на досягнення та власний розвиток;

5. Відзеркалене Я – відображає переконання суб'єкта в тому, що його індивідуально-психологічні характеристики, риси характеру та результати діяльності отримують позитивний відгук, себто повагу, симпатію, схвалення й розуміння з боку соціального оточення;

6. Самоцінність – вказує на емоційно-ціннісне ставлення суб'єкта, рівень його самоствавлення до власного «Я»;

7. Самоприйняття – демонструє рівень дружнього самоствавлення особи до себе, до побудови внутрішньої злагоди із своїми індивідуально-психологічними характеристиками, а також вимірює рівень готовності індивіда прийняти себе таким як є, незважаючи на всі недоліки;

8. Самоприв'язаність – визначає готовність індивіда до видозмін своєї «Я-концепції»;

9. Внутрішньоособистісна конфліктність – вказують на наявність внутрішніх конфліктів, сумнівів щодо своєї особистості, розвитку тривожно-депресивних станів, що супроводжуються переживанням почуття провини;

10. Самозвинувачення – представляють готовність індивіда приймати докори та нарікання за нереалізовані дії або ж бездіяльність;

11. Діагностичні критерії полярних рис особистості за фактором їх вираження («замкнутість - товариськість», низький-високий рівень інтелекту, «емоційна нестійкість - емоційна стійкість», «підпорядкованість - домінантність», «стриманість - експресивність», «підвладність почуттям - висока нормативність поведінки», «нерішучість - сміливість», «жорстокість - чутливість», «довірливість - підозріливість», «практичність - розвинута уява», «прямолінійність - дипломатичність», «впевненість у собі - тривожність», «консерватизм - радикалізм», «конформізм - нонконформізм», «низький самоконтроль - високий самоконтроль», «розслаблення - напруженість», «адекватність самооцінки»);

12. Інтенсивність прояву інформаційної залежності (медіазалежності), ігрової залежності, комп'ютерної залежності, а також загальної схильності до залежностей.

Враховуючи вищезазначені показники, на констатуючому етапі дослідження, нами буде використано наступний методичний інструментарій: «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» на виявлення основних особистісних особливостей юнаків, «Методика дослідження самовідносин» (за С.Р. Пантилеевим), Тест Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») [42], а також «Методика діагностики схильності до різних залежностей» (модифікована Александровим Д.О.). Обраний психодіагностичний інструментарій дозволяє виявити й оцінити ключові особистісні та поведінкові характеристики, що можуть виступати чинниками ризику або захисними факторами щодо формування ігрової залежності у юнаків. Зокрема, такі показники, як домінантність, імпульсивність, самозвинувачення, самоконтроль, самоцінність, рівень відкритості або конфліктності, можуть мати статистично значущий зв'язок із рівнем залученості до адиктивної поведінки. Це створює підґрунтя до деталізованого

емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей юнаків та їх схильністю до гемблінгу.

Висновок до розділу 1

Згідно результатів отриманого теоретичного аналізу профілактики гемблінгу серед юнаків як напряму соціальної роботи, нами було доведено актуальність обраної тематики у практичній діяльності фахівця соціальної роботи. За узагальненим визначенням від МОЗ, гемблінг (або ігрова залежність) – це позанормова спрямованість індивіда до азартної ігрової поведінки. Як нами було досліджено, даний стан проявляється через надмірне збудження індивіда, психоемоційні коливання, через що в організмі адикта відбувається викид гормонів ендорфіну та кортизолу. До того ж, нами були проаналізовані критерії оцінювання ігрової залежності, представлені у DSM-5 та Міжнародній статистичній класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (ICD-11), серед яких виділено: втрату контролю, пріоритезацію, тривалу плинність занурення у агент адикції, розвиток проживання індивідом психоемоційних дисгармоній. Також нами було представлено опис ігрової залежності згідно нейронаукових даних. Окрім того, у межах теоретичного аналізу було проаналізовано типологію інтернет-адикцій, запропоновану К. Янг, за якою виокремлюють такі основні форми інтернет-адикції: віртуальні міжособистісні взаємодії (залежність від онлайн-спілкування), патологічна залученість до азартних ігор, obsesивна потреба у тривалому перебуванні за комп'ютером або використанні цифрових пристроїв, кіберсексуальна залежність, а також неконтрольоване й надмірне використання інтернету у формі web-серфінгу. Достатньо значущим аналізом у контексті теоретичного доробку виявилось 2 етапне дослідження від МОЗ: проблемного та патологічного, різниця яких виявляється у інтенсивності впливу. За показниками вираженості, гемблінг представлений легким, помірним та безпосередньо важким рівнем, протікання якого представлене у

стадіях: *перемоги, програшу та відчаю*. За оновленими даними, до згаданих стадій первинно додають ще підготовчу, а стадію повного розпачу та окремо безнадії виділяють на противагу стадії відчаю, що є цілком логічним.

За теоретичними дослідженнями сучасних підходів до вивчення профілактики гемблінгу серед юнаків як напряму соціальної роботи, нами було досліджено, що саме період юнацтва охоплює віковий проміжок 15-19 років, який відповідає 5 психосоціальної стадії за Е.Еріксоном, коли стрімкого розвитку набуває формування індивідуально-психологічних якостей, полярний розвиток нового середовища інтересу. Тобто періоду, коли юнакові хочеться детально дослідити свої потреби, сподівання, досягнути нових вершин, виявити свою приналежність, сформувати вектори власних інтересів, які стануть основою його спрямованості у житті. За умови позитивного проходження даного кризового періоду – у них формується відчуття власної ідентичності та розуміння своєї особистості. Також нами було доведено важливість комплексного підходу при здійсненні профілактичних заходів попередження адиктивної ігрової поведінки юнака із залученням не лише різнопрофільних фахівців, а й родинного оточення, його освітнього простору, усіх сфер індивіда, які можуть впливати на його психоемоційний стан та життєві пріоритети. Окремої важливості набули напрацювання 2 фундаментальних чинників ігрової залежності: інформаційного (акцентує увагу переважно на негативних наслідках адиктивної поведінки) та поведінкового (зосереджується на попередніх першопричинах розвитку ігрової адикції). Крім того, нами були досліджені основні тези спрямованості здійснення профілактики залежно від ступеня – первинної (попередження прояву), вторинної (мінімізація наслідків поширення) або ж третинної (подолання наявних проявів ігрової залежності).

Тому, на констатувальному етапі емпіричного дослідження, ми будемо використовувати вказаний методичний інструментарій: «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» на виявлення основних особистісних особливостей юнаків, «Методика дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантелєєвим), Тест

Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») [42], а також «Методика діагностики схильності до різних залежностей» (модифікована Александровим Д.О.) задля дослідження впливу компонентів особистісних характеристик та актуального рівня самоствавлення індивіда на інтенсивність розвитку гемблінгу.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ РИЗИКІВ ПІДДАТНОСТІ ГЕМБЛІНГУ СЕРЕД ЮНАКІВ

2.1 Методологія та опис емпіричного дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків

У ході теоретичного аналізу профілактики гемблінгу серед юнаків як на пряму соціальної роботи, нами було виявлено значний взаємозв'язок показників чинників інтенсивності прояву ігрової залежності з компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків. Так, нами було доведено вплив показників самоствавлення та особистісних особливостей юнаків на інтенсивність розвитку ігрової адикції.

Вихідною гіпотезою нашого емпіричного дослідження є припущення про взаємозв'язок чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків. Тому, на констатувальному етапі дослідження ми будемо використовувати вказаний методичний інструментарій: «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» на виявлення основних особистісних особливостей юнаків, «Методика дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантелеєвим), Тест Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») [42], а також «Методику діагностики схильності до різних залежностей» (модифіковану Александровим Д.О.) задля дослідження впливу компонентів особистісних характеристик та актуального рівня самоствавлення індивіда на інтенсивність розвитку гемблінгу.

Мета дослідження – виявити зв'язок між показниками чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків.

Завдання дослідження:

1. дослідити рівень актуального самоствавлення юнаків;

2. дослідити інтенсивність прояву гемблінгу, а також похідних медіа, інтернет, комп'ютерної та загальної схильності до залежностей;
3. виявити взаємоз'язок між показниками чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків.

Тому, наше дослідження представлене у 4 етапах:

– **теоретико-аналітичний.** Представлений аналізом сучасної літератури, спрямованої на проблематику формування гемблінгу серед юнаків та відповідних профілактичних заходів його попередження, мінімізації та подолання (за підходами первинної, вторинної, третинної профілактики). Вагомим аналізом стали сучасні підходи до дослідження гемблінгу як позанормової спрямованості індивіда до азартної ігрової поведінки. До того ж, нами були проаналізовані критерії оцінювання ігрової залежності, представлені у DSM-5 та Міжнародній статистичній класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (ICD-11), серед яких виділено: втрату контролю, пріоритезацію, тривалу плинність занурення у агент адикції, розвиток проживання індивідом психоемоційних дисгармоній.

Тому, нами було обрано наступний психодіагностичний інструментарій:

1. «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» на виявлення основних особистісних особливостей юнаків;
2. «Методика дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантелеєвим), спрямована на дослідження рівень актуального самоствавлення юнаків;
3. Тест Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») для аналізу інтенсивності протікання (від її відсутності до сильної тенденції прояву);
4. «Методика діагностики схильності до різних залежностей» (модифіковану Александровим Д.О.) для вимірювання інтенсивності прояву загальної схильності до залежності, ігрової, комп'ютерної та інформаційної залежностей.

– *констатувальний експеримент*. На даному етапі було підібрано репрезентативну вибірку та відбувалось погодження проведення емпіричного дослідження. Внаслідок всіх домовленостей, проводилось безпосереднє дослідження із репрезентативною вибіркою із числа 65 респондентів серед юнаків, які мають досвід інтенсивного занурення у різні форми гемблінгу. Вибірка була представлена із числа юнаків від 15 до 19 років із закладів освіти, молодіжних центрів Київської та Черкаської областей (35 осіб чоловічої статі, 30 осіб жіночої статі).

– *аналітично-узагальнюючий*. На поданому етапі нами було систематизовано та проведено інтерпретацію результатів дослідження за вищезгаданими вхідними методиками. Загалом, наше дослідження було комплексним та складалось із 2 представлених етапів: констатувального та формуального, дані з яких було опрацьовано за допомогою математично-статистичної обробки даних (SPSS):

1. **«Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)»**. Поданий тест, спрямований на вимірювання багатопрофільності особистості (саме рівнем вираженості її індивідуально-психологічних характеристик), завдяки яким можна оцінити її структурні особливості, інтерпретувати їх, виявивши особистісні труднощі та застосувати належні психокорекційні заходи. Тому, сам інструментарій є багатофакторним, спрямованим на глибше розуміння індивідуально-психологічного профілю юнака. Представлений 105 твердженнями за діагностичними критеріями полярних рис особистості, а саме за фактором їх вираження («замкнутість -товариськість», «низький-високий рівень інтелекту, «емоційна нестійкість - емоційна стійкість», «підпорядкованість - домінантність», «стриманість - експресивність», «підвладність почуттям - висока нормативність поведінки», «нерішучість - сміливість», «жорстокість - чутливість», «довірливість - підозріливість», «практичність - розвинута уява», «прямолінійність - дипломатичність», «впевненість у собі - тривожність», «консерватизм - радикалізм», «конформізм - нонконформізм», «низький самоконтроль -

високий самоконтроль», «розслаблення - напруженість», «адекватність самооцінки»), що складають 16-факторів профілю особи.

2. «Методика дослідження самовідносин» представлена із вагомими діагностичними цілями індивідуально-психологічних аспектів системи самоставлення. Представлена 110 запитаннями, розмежованими 9 шкалами:

1) відкритість – вимірює рівень готовності індивіда бути щирим із самим собою та оточуючими, а також його усвідомленість;

2) самовпевненість – характеризує глибоке розуміння індивідом своєї особистості, а також уявлення індивіда про себе як про незалежну від думок інших, енергійну та стабільну людину;

3) самокерівництво – вказує на готовність особи бути для самої себе стимулом діяльності та скеровувати її на досягнення та власний розвиток;

4) дзеркальне Я – відображає переконання суб'єкта в тому, що його індивідуально-психологічні характеристики, риси характеру та результати діяльності отримують позитивний відгук, себто повагу, симпатію, схвалення й розуміння з боку соціального оточення;

5) самоцінність – вказує на емоційно-ціннісне ставлення суб'єкта, рівень його самоставлення до власного «Я»;

6) самоприйняття – демонструє рівень дружнього самоставлення особи до себе, до побудови внутрішньої злагоди із своїми індивідуально-психологічними характеристиками, а також вимірює рівень готовності індивіда прийняти себе таким як є, незважаючи на всі недоліки;

7) самоприв'язаність – визначає готовність індивіда до видозмін своєї «Я-концепції»;

8) внутрішньоособистісна конфліктність – вказують на наявність внутрішніх конфліктів, сумнівів щодо своєї особистості, розвитку тривожно-депресивних станів, що супроводжуються переживанням почуття провини;

9) самозвинувачення – представляють готовність індивіда приймати докори та нарікання за нереалізовані дії або ж бездіяльність.

3. Тест на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») Кімберлі Янг [42]. Даний тест визначає інтенсивність проявленості інтернет-залежності шляхом аналізу нераціонального споживання інтернет-ресурсами. Тест представлений 20 тверджень, за якими експериментальна група вибірки оцінює бали: 1 – дуже рідко, 2 – іноді, 3 – часто, 4 – дуже часто, 5 – завжди), максимальний бал – 100. У такому вигляді здійснюється інтерпретація числового показника усіх балів (від 0-30 балів свідчить про контрольоване використання інтернету юнаком, відсутністю вираженості залежності, 31–49 балів – легкий ступінь проявленості інтернет-адикції, 50–79 балів — помірний ступінь проявленості інтернет-адикції, а 80–100 балів — високий ступінь проявленості інтернет-адикції).

4. «Методика діагностики схильності до різних залежностей» (модифікована Александровим Д.О.). Опитувальник складається із 70 питань, які виявляють схильності особистості до можливих тринадцяти різних типів залежної поведінки. За даною методикою можна оцінити загальний рівень схильності до певних форм залежності, однак без клінічного діагностування.

У контексті цілей нашого дослідження, ми використовували питання із 4 шкал для вимірювання інтенсивності прояву: загальної схильності до залежності, ігрової, комп'ютерної інформаційної залежностей.

– *формувальний експеримент.* На даному етапі нами була представлена підготовка та безпосередня апробація програми профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствавлення та особистісних особливостей серед юнаків. Повна інтерпретація результатів ефективності програми представлена у 3 розділі кваліфікаційної роботи. Апробація була втілена за етапами: формування повторної вибірки із 10 учасників попереднього констатувального етапу дослідження, проведення тренінгової роботи, кінцевим етапом якого було проведено дослідження за вищезгаданими психодіагностичними методиками. Наприкінці були

представлені заключні висновки щодо вимірювання ефективності втіленої програми. Хочемо зауважити, що інтерпретація отриманих даних була представлена табличними значеннями усереднених показників чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствлень та основними особистісними особливостями юнаків. При цьому, усі значущі кореляції між вищезгаданими факторами були представлені за критерієм Спірмена.

2.2 Інтерпретація результатів емпіричного дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствлень та основними особистісними особливостями юнаків

Розпочинаючи аналіз результатів емпіричного дослідження взаємозв'язків чинників інтенсивності прояву гемблінгу з компонентами системи самоствлень та основними особистісними особливостями юнаків, фіксуємо, що вихідною *гіпотезою* є припущення про наявність безпосередніх зв'язків між цими факторами, завдяки чому можна вдосконалити систему розробки профілактичних програм гемблінгу серед юнаків. Задля реалізації цього дослідження, репрезентативною вибіркою нашого дослідження були юнаки, які мають досвід інтенсивного використання різних форм гемблінгу. Тому, вони власне й представляють експериментальну вибірку дослідження.

Аналіз результатів емпіричного дослідження пропонуємо розпочати з опису усереднених значень показників інтенсивності прояву гемблінгу (інтернет, інформаційної, комп'ютерної та загальної схильності), основних компонентів самоствлень та особистісних особливостей юнаків (див. Табл 2.1)

Таблиця 2.1

**Розподіл усереднених значень результатів чинників інтенсивності прояву
гемблінгу з компонентами системи самоставлень та основними
особистісними особливостями юнаків**

	Середнє	Медіана	Стандартне відхилення	Мінімум	Максимум
Відкритість	6.65	7.00	2.20	2.00	11.00
Самовпевненість	5.45	5.00	02.09	2.00	12.00
Самокерівництво	5.55	5.00	02.37	2.00	11.00
Дзеркальне Я	5.92	6.00	2.18	2.00	10.00
Самоцінність	6.26	6.00	2.73	2.00	13.00
Самоприйняття	5.97	6.00	2.45	1.00	11.00
Самовідданість	5.92	6.00	1.99	2.00	10.00
Конфліктність	7.42	7.00	2.71	3.00	15.00
Самозвинувачення	6.37	6.00	1.97	1.00	10.00
«Замкнутість-товариськість»	5.52	5.00	1.85	2.00	10.00
«Інтелект»	4.34	4.00	1.54	2.00	8.00
«Емоційна нестійкість - емоційна стійкість»	4.98	5.00	1.76	2.00	9.00
«Підпорядкованість - домінантність»	4.80	4.00	2.48	1.00	11.00
«Стриманість - експресивність»	4.91	5.00	2.63	1.00	12.00
«Підвладність почуттям - висока нормативність поведінки»	5.48	6.00	2.57	1.00	11.00
«Нерішучість - сміливість»	5.32	5.00	2.26	1.00	10.00
«Жорстокість - чутливість»	6.17	6.00	2.18	1.00	10.00
«Довірливість - підозріливість»	6.69	7.00	2.70	2.00	11.00
«Практичність - розвинута уява»	5.25	5.00	2.32	1.00	10.00
«Прямолінійність - дипломатичність»	4.85	4.00	02.08	2.00	9.00
«Впевненість у собі - тривожність»	6.54	7.00	2.28	2.00	11.00
«Консерватизм - радикалізм»	5.18	5.00	2.16	2.00	10.00
«Конформізм - нонконформізм»	05.05	5.00	2.15	2.00	10.00
«Низький самоконтроль - високий самоконтроль»	4.68	4.00	2.00	1.00	10.00
«Розслаблення - напруженість»	6.43	7.00	2.28	2.00	11.00

«Адекватність самооцінки»	05.3	5.00	2.25	2.00	10.00
Ступінь Інтернет-залежності	54.03	56.00	19.25	20.00	85.00
Інформаційна залежність	10.38	10.00	3.84	4.00	18.00
Ігрова залежність	9.94	10.00	3.77	2.00	18.00
Комп'ютерна залежність	9.85	10.00	3.96	2.00	17.00
Загальна схильність до залежностей	9.35	10.00	4.17	2.00	17.00

Розпочнемо аналіз за «Методикою дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантелеєвим). З огляду на середні значення стевів, основна маса респондентів продемонструвала рівні, наближені до середніх, із деякими відхиленнями.

Зокрема, показник відкритості ($M = 6.65$; $SD = 2.20$) демонструє тенденцію до дещо підвищеної відкритості у міжособистісних стосунках, що свідчить про помірну готовність юнаків до взаємодії та комунікації. У середньому, за процентним показником (60.41%), відкритість респондентів дещо перевищує середній рівень.

Самовпевненість виявилася на помірно зниженому рівні ($M = 5.45$; $SD = 2.09$), що може свідчити про обмежену віру у власні сили у частини вибірки, що підтверджується і процентним показником (38.90%). Це є важливим чинником у контексті профілактики гемблінгу, оскільки знижена самовпевненість може збільшувати вразливість до ризикованої поведінки.

Показник самокерівництва ($M = 5.55$; $SD = 2.37$; 46.28%) також виявився нижчим за середній рівень, що вказує на певні труднощі у саморегуляції та самоуправлінні. Зниження цього показника в контексті юнацького віку може бути одним із факторів ризику залучення до адиктивної поведінки.

У свою чергу, дзеркальне Я ($M = 5.92$; $SD = 2.18$; 53.84%) та самоцінність ($M = 6.26$; $SD = 2.73$; 44.73%) коливаються навколо середніх значень, що вказує на загалом збалансоване уявлення про власне Я, хоча тенденція до дещо зниженої самоцінності також заслуговує на увагу.

Самоприйняття ($M = 5.97$; $SD = 2.45$; 49.75%) та самовідданість ($M = 5.92$; $SD = 1.99$; 53.85%) свідчать про середній рівень позитивного ставлення до себе та емоційної залученості у значущі міжособистісні стосунки.

Важливо відзначити підвищений показник конфліктності ($M = 7.42$; $SD = 2.71$), який хоч і в процентному вираженні тримається в середньому діапазоні (49.44%), проте його високий середній бал може вказувати на певну напруженість у міжособистісних взаєминах.

Найбільш вираженим відхиленням серед компонентів самовідносин є підвищене самозвинувачення ($M = 6.37$; $SD = 1.97$; 63.69%), що може свідчити про схильність юнаків до непродуктивних механізмів самокритики та внутрішньої напруги, що своєю чергою збільшує ризик формування адиктивної поведінки.

Тепер перейдемо до оцінки особистісних характеристик за методикою «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)», який показав наступні тенденції:

Фактор А («Замкнутість–товариськість») ($M = 5.52$; $SD = 1.85$; 46.03%) свідчить про помірний рівень відкритості юнаків, що демонструє меншу готовність до побудови довірчих взаємостосунків, а також до побудови продуктивної комунікації з соціальним оточенням через певне недовірливе налаштування, що може слугувати індикатором узалежнення через прагнення до усамітнення внаслідок недовіри (у такому випадку в профілі особистості за фактором А буде домінувати замкненість). Тому, вже на етапі аналізу середніх значень, на цей фактор профілю слід звернути увагу задля сприянню комунікабельності та просоціальної активності індивіда шляхом встановлення міцних довірчих стосунків, щоб юнак не пріоритезував віртуальну комунікацію, а також був ініціатором міжособистісних взаємодій, відкритим до пропозицій.

Інтелектуальний потенціал ($M = 4.34$; $SD = 1.54$; 54.23%) утримується на середньому рівні, хоча окремі респонденти демонструють нижчу оперативність мислення (ригідність), через яку юнакові важче дійти до конструктивного рішення, погляну на ситуацію конкретизовано та швидко

прийняти рішення. Тому у випадку зниження інтелектуальних особливостей, особі властива тенденція до втечі в ігрову залежність замість самонавчання у нейтралізації проблемних ситуацій.

Емоційна стабільність (Фактор С) виявилася дещо зниженою ($M = 4.98$; $SD = 1.76$; 41.54%), що вказує на тенденцію до емоційної нестабільності. Загалом це не є сприятливим прогнозом, адже з підвищенням психоемоційного збудження, здатність когнітивної сфери зростає до 30%, а отже вона стає рабом власних дисгармонійних емоційних станів.

Інші показники, такі як підпорядкованість-домінантність (Фактор Е) (40.00%), стриманість-експресивність (Фактор F) (40.77%), прямолінійність-дипломатичність (Фактор N) (40.38%) демонструють тенденцію до зниженої рішучості та певної нестійкості у соціальній поведінці. Дійсно, юнаки через власну сором'язливість та не готовність брати на себе відповідальність обирають стратегію уникнення, через що мають тенденцію до втрати власних можливостей. При цьому, за зниженням оцінки профілю – особа відчуває невпевненість щодо свого вибору, жалкує, картає себе за помилки, за несвоєчасні реакції та страх особистісної відповідальності. Від цього, цілком логічним за згаданими факторами є те, що такій людині властива занепокоєність та песимістичність, а також постійна настороженість у поведінці.

Низький самоконтроль (Фактор Q3) ($M = 4.68$; $SD = 2.00$; 39.23%) свідчить про недостатній рівень саморегуляції, що може ускладнювати стримування імпульсивних потягів, у тому числі і до адиктивної поведінки. Справді, нестабільний психоемоційний стан, низький рівень самодисципліни викривлює уявлення індивіда щодо себе, через що провокує внутрішні дисонанси, які стають основою формування адиктивної потреби у ігрових потягах.

Дані також вказують на підвищений рівень напруженості (Фактор Q4) ($M = 6.43$; $SD = 2.28$; 53.60%) та схильність до внутрішньої тривожності, наслідком якого є депривація потреб юнака, чим зрозуміла підкріплена

незадоволеність індивіда своїм життям та станом речей у ньому. До того ж, у такому вигляді гри можуть сприймати як спосіб розрядки, звільнення тривожних думок, через що формувати ще більшу стрес-ригідність у протіканні до інтенсивної стадії ігрової залежності. Тобто це своєрідне замкнене коло, яке первинно надає бажане відчуття «відносного спокою», проте надалі – із загостренням лише підсилює тривожність юнака.

Звертаючись до результатів Тесту Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test»), середній бал за ступенем інтенсивності прояву склав 54.03% (SD = 19.25), що вказує на наявність помірної ігрової залежності. Виходячи з цього, цілком логічними тоді виявляються виявлені результати показників за методиками вище. Адже при помірній залежності – гра перестає бути вже просто інтересом, а вся ігрова активність переростає вже у одну із потреб задля нейтралізації стану фрустрованості, нормалізації психоемоційного стану тощо. Знову ж таки, у такий спосіб індивід займає комфортну позицію – не приймати рішення під час живого спілкування, але керуватись обрахунками, обирати та компенсувати свою незалежність виключно у віртуальній зануреності в різноманітні ігрові взаємодії.

Нині перейдемо до усереднених значень за «Методикою діагностики схильності до різних залежностей» (модифікованою Александровим Д.О.). Особливо привертає увагу, так це ж знову таки представлений середній рівень прояву за шкалами інформаційної залежності (M = 10.38; SD = 3.84), ігрової залежності (M = 9.94; SD = 3.77), комп'ютерної залежності (M = 9.85; SD = 3.96), а також загальної схильності до залежності (M = 9.35; SD = 4.17), що є позитивним підґрунтям щодо відповідності нашої гіпотези у цілях дослідження. Проте, виходячи із виявленої тенденції, можемо вказати про певну синхронізацію щодо інтенсивностей прояву форм залежностей та про те, що без оперативного втручання фахівця соціальної роботи можемо прогнозувати ще гірші наслідки для соціально-психологічного благополуччя юнаків, а також їх ригідність до узалежнення за іншими видами адикцій (наприклад, хімічними тощо).

Подальший етап аналізу полягав у дослідженні кореляційних зв'язків між різними компонентами системи самоствалень. Для цього було використано коефіцієнт кореляції Спірмена, оскільки дані не відповідали нормальному розподілу.

Таблиця 2.2

Критичні значення кореляційних зв'язків вибірки за Спірменом

	n - вибірка	г відповідає рівню статистичної значимості $p \leq 0,1$	г відповідає рівню статистичної значимості $p \leq 0,05$	г відповідає рівню високої статистичної значимості $p \leq 0,01$	г відповідає рівню дуже високої статистичної значимості $p \leq 0,001$
Заг. вибірка	65	0,209	0,248	0,322	0,405

Таблиця 2.3

Розподіл рівневих показників компонентів системи самоствалень за «Методикою дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантїлєєвим)

	Відкритість	Самовпевненість	Самокерівництво	Дзеркальне Я	Самоцінність	Самоприйняття	Самовідданість	Конфліктність
Відкритість	-							
Самовпевненість	-0.397**	-						
Самокерівництво	-0.405***	0.568***	-					
Дзеркальне Я	-0.419***	0.448***	0.683***	-				
Самоцінність	-0.497***	0.574***	0.680***	0.751***	-			
Самоприйняття	-0.420***	0.460***	0.575***	0.744***	0.804***	-		
Самовідданість	0.442***	-0.376**	-0.413***	-0.331**	-0.425***	-0.405***	-	
Конфліктність	0.563***	-0.407***	-0.389**	-0.447***	-0.484***	-0.389**	0.736***	-
Самозвинування	0.223	-0.105	-0.087	-0.200	-0.296*	-0.231	0.422***	0.523***

Виявлені результати свідчать про численні статистично значущі взаємозв'язки між компонентами самовідносин. Зокрема, показник відкритості продемонстрував негативні кореляційні зв'язки із самовпевненістю ($r = -0.397$; $p = 0.001$), самокерівництвом ($r = -0.405$; $p < 0.001$), дзеркальним Я ($r = -0.419$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = -0.497$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = -0.420$; $p < 0.001$).

Ці результати вказують на те, що більша відкритість юнаків асоціюється із дещо менш розвиненими характеристиками впевненості, саморегуляції та позитивного ставлення до себе. Така тенденція може відображати особливості юнацької відкритості, яка не завжди супроводжується сформованою внутрішньою стабільністю.

Самовпевненість виявила позитивні кореляційні зв'язки із самокерівництвом ($r = 0.568$; $p < 0.001$), дзеркальним Я ($r = 0.448$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = 0.574$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = 0.460$; $p < 0.001$). Ці результати підтверджують логічний зв'язок між вірою у власні сили та здатністю до ефективного самоуправління та самопідтримки. Особливо тісні зв'язки простежуються між самокерівництвом і дзеркальним Я ($r = 0.683$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = 0.680$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = 0.575$; $p < 0.001$). Ці дані свідчать про те, що розвиток внутрішньої саморегуляції тісно пов'язаний із позитивною самооцінкою і самосприйняттям.

Найбільш сильні кореляційні зв'язки були виявлені між самоцінністю та самоприйняттям ($r = 0.804$; $p < 0.001$), що вказує на їхню фундаментальну єдність як базових компонентів позитивного самоствавлення.

Самовідданість демонструвала дещо інший патерн взаємозв'язків: вона негативно корелювала із самовпевненістю ($r = -0.376$; $p = 0.002$), самокерівництвом ($r = -0.413$; $p < 0.001$), дзеркальним Я ($r = -0.331$; $p = 0.007$), самоцінністю ($r = -0.425$; $p < 0.001$) і самоприйняттям ($r = -0.405$; $p < 0.001$). Це може свідчити про те, що надмірна самовідданість у юнацькому віці іноді супроводжується зниженням автономії, впевненості у собі та позитивного ставлення до себе.

Інший важливий аспект стосується конфліктності, яка показала позитивні кореляції із відкритістю ($r = 0.563$; $p < 0.001$) та самовідданістю ($r = 0.736$; $p < 0.001$), а також негативні кореляції із самовпевненістю ($r = -0.407$; $p < 0.001$), самокерівництвом ($r = -0.389$; $p = 0.001$), дзеркальним Я ($r = -0.447$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = -0.484$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = -0.389$; p

= 0.001). Ці результати вказують на те, що підвищена конфліктність може бути маркером недостатнього рівня самопідтримки та саморегуляції.

Що стосується самозвинувачення, то воно позитивно корелює із самовідданістю ($r = 0.422$; $p < 0.001$) та конфліктністю ($r = 0.523$; $p < 0.001$), що може свідчити про взаємозалежність між внутрішньою самокритикою та міжособистісними труднощами. З іншими показниками (самовпевненістю, самокерівництвом, дзеркальним Я, самоцінністю та самоприйняттям) самозвинувачення виявило або дуже слабкі, або статистично незначущі зв'язки.

У цілому, результати кореляційного аналізу підтверджують гіпотезу про те, що система самоствавлень серед юнаків має складну внутрішню структуру, де ключовими факторами стабільності виступають самовпевненість, самокерівництво, самоцінність та самоприйняття, тоді як надмірна самовідданість, конфліктність і самозвинувачення можуть виступати факторами ризику для розвитку залежної поведінки.

Подальший аналіз емпіричних даних був спрямований на вивчення взаємозв'язків між особистісними характеристиками юнаків за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. Отримані результати виявили численні статистично значущі зв'язки між досліджуваними факторами.

Таблиця 2.4

Розподіл рівневих показників особистісних характеристик юнаків за «Тестом Кеттелла (16 RF-опитувальник)»

	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	Q1	Q2	Q3	Q4
B	0.661 ***															
C	0.534 ***	0.534 ***														
E	0.464 ***	0.426 ***	0.833 ***													
F	0.372 **	0.345 **	0.589 ***	0.784 ***												
G	0.251 *	0.049	0.235	0.204	0.301 *											

H	0.272 *	0.060	-0.007	0.049	0.221	0.439 ***										
I	-0.256 *	-0.390 **	-0.523 ***	-0.637 ***	-0.560 ***	-0.087	0.380 **									
L	-0.368 **	-0.415 ***	-0.606 ***	-0.692 ***	-0.652 ***	-0.238	0.117	0.732 ***								
M	0.411 ***	0.504 ***	0.583 ***	0.659 ***	0.659 ***	0.229	-0.03 0	-0.658 ***	-0.697 ***							
N	0.342 **	0.400 ***	0.649 ***	0.745 ***	0.654 ***	0.214	-0.09 9	-0.720 ***	-0.743 ***	0.753 ***						
O	-0.462 ***	-0.586 ***	-0.587 ***	-0.571 ***	-0.517 ***	-0.084	0.041	0.543 ***	0.656 ***	-0.614 ***	-0.550 ***					
Q1	0.430 ***	0.482 ***	0.682 ***	0.742 ***	0.638 ***	0.223	-0.11 8	-0.730 ***	-0.741 ***	0.708 ***	0.740 ***	-0.641 ***				
Q2	0.345 **	0.365 **	0.677 ***	0.780 ***	0.621 ***	0.271 *	0.046	-0.627 ***	-0.735 ***	0.599 ***	0.646 ***	-0.569 ***	0.742 ***			
Q3	0.397**	0.458** *	0.493** *	0.545** *	0.467** *	0.259*	0.091	-0.510* **	-0.672* **	0.598** *	0.658** *	-0.516* **	0.606** *	0.627** *		
Q4	-0.435* **	-0.470* **	-0.565* **	-0.621* **	-0.560* **	-0.335* *	0.024	0.554** *	0.705** *	-0.675* **	-0.653* **	0.652** *	-0.626* **	-0.541* **	-0.573* **	
M D	0.435 ***	0.456 ***	0.467 ***	0.574 ***	0.616 ***	0.277 *	0.015	-0.643 ***	-0.653 ***	0.643 ***	0.660 ***	-0.544 ***	0.655 ***	0.498 ***	0.509 ***	-0.680 ***

Насамперед слід зазначити високий позитивний зв'язок між фактором «замкнутість-товариськість» та інтелектом ($r = 0.661$; $p < 0.001$), що може свідчити про те, що більша відкритість у спілкуванні супроводжується кращими когнітивними характеристиками. Адже, за умови коли юнак є відкритим до оточуючих, активним у нейтралізації конфліктів та ефективним у внутрішньогруповій взаємодії, підвищується його неординарність мислення, готовність до навчання з метою здобуття нових знань. Також показник відкритості позитивно корелює з емоційною стійкістю ($r = 0.534$; $p < 0.001$), адже за умови готовності до побудови значущих стосунків з людьми та кооперації з ними значно зростає емоційна резистентність особи, за яким індивід демонструє високий показник емоційної зрілості. При цьому, значущі кореляції представлені між показниками «замкнутість-товариськість» та підпорядкованістю-домінантністю ($r = 0.464$; $p < 0.001$), і стриманістю-експресивністю ($r = 0.372$; $p = 0.002$), що вказує на взаємопов'язаність емоційної рівноваженості та соціальної активності.

Показник інтелекту також демонструє широке коло позитивних кореляцій: із емоційною стійкістю ($r = 0.534$; $p < 0.001$), що вказує на те, що в міру розвиненості у юнака інтелекту, здатності до абстрактного мислення значно зростає рівень його емоційної зрілості, за яким його емоції представлені у міру доречності. При цьому, слід наголосити, що емоційна стійкість прямо корелює із підпорядкованістю ($r = 0.426$; $p < 0.001$), стриманістю ($r = 0.345$; $p = 0.005$), практичністю ($r = 0.504$; $p < 0.001$), а також із дипломатичністю ($r = 0.400$; $p < 0.001$). Такі результати підтверджують гіпотезу про інтегративний характер інтелекту у структурі особистості серед юнаків.

Показник емоційної стабільності має сильні позитивні зв'язки із підпорядкованістю ($r = 0.833$; $p < 0.001$), який вказує, що у міру зростання психоемоційної зрілості – зростає готовність до прояву лідерських якостей та авторитетності у колі друзів, освітньому просторі, адже юнак демонструє незалежність, високий рівень самовпевненості тощо. До того ж, виявлені потужні кореляції між емоційною резистентністю та стриманістю ($r = 0.589$; $p < 0.001$), яка вказує, що у міру зростання емоційного самоконтролю та комфорту, юнак характеризується високим рівнем раціональності, скрупульозністю у реалізації своїх дій. Тобто, із гармонізацією емоційного стану, він не вдається до реалізації необдуманих вчинків у стані афекту. Для прикладу: не піддається спокусі у витрачанні своїх коштів на задоволення адиктивної потреби «тут і зараз» як способу емоційної розрядки. При цьому, відстежується високий рівень між показниками практичності та емоційної стійкості ($r = 0.583$; $p < 0.001$), що логічно вказує на зв'язок між емоційною врівноваженістю та нормативністю поведінки юнака.

Фактор «підпорядкованість-домінантність» тісно корелює зі стриманістю-експресивністю ($r = 0.784$; $p < 0.001$), що вказує на те, що у міру зростання готовності юнака авторитетно впливати, зростає його емоційна забарвленість при побудові комунікації, за допомогою якої він здатний домовлятися, у результаті чого реалізовувати ключові мотиви. Також фактор

«підпорядкованості-домінантності» корелює з практичністю ($r = 0.659$; $p < 0.001$), що вказує на готовність індивіда дотримуватись загальноприйнятих правил, а також із дипломатичністю ($r = 0.745$; $p < 0.001$), що слугує позитивною тенденцією до розвитку виваженості, глибокого розуміння та чутливого ставлення до подій і людей навколо. До того ж, фактор «підпорядкованості-домінантності» прямо корелює із консерватизмом ($r = 0.742$; $p < 0.001$), що при високій оцінках вказує на сформованість критичного мислення, наявність стійких інтелектуальних інтересів та аналітичний спосіб обробки інформації. При цьому, індивід виявляє прагнення до пізнання, сприйняття нових ідей та змін, демонструючи схильність до експериментування. Водночас він є скептичним щодо загальноприйнятих авторитетів та не сприймає інформацію без належної перевірки. Аналізуючи показники кореляцій між конформізмом та фактором «підпорядкованості-домінантності» нами виявлено значущу кореляцію ($r = 0.780$; $p < 0.001$), яка вказує що зі зростанням готовності індивіда демонструвати лідерську позицію, зростає і його прагнення слідувати за власними рішеннями, вибудовувати посильні траєкторії свого життєвого шляху, не піддаючись стратегії уникнення у форму ігрової адикції.

Водночас стриманість виявила помітний позитивний зв'язок із факторами нормативності поведінки ($r = 0.301$; $p = 0.015$), яка вказує на те, що у міру зростання підозрілості, не готовності до демонстрації надмірного емоційного стану, зростає поміркованість юнака, його лаконічність у висловлюваннях задля відповідності загальноприйнятим очікуванням індивіда. Цілком логічним при цьому є кореляція нормативності поведінки та дипломатичності ($r = 0.654$; $p < 0.001$). індивіда, яка вказує, що у міру зростання відповідності юнака загальноприйнятим факторам поведінки, підвищується рівень його раціональності у прийнятті рішень, здатність побудувати та налаштувати групову взаємодію для прийняття соціально корисних рішень, а також високим рівнем поміркованої емпатичності задля виявлення емоцій іншої людини та налаштування ситуації у виграшний бік.

Фактор «підвладність почуттям - висока нормативність поведінки» має помірний позитивний зв'язок із нерішучістю-сміливістю ($r = 0.439$; $p < 0.001$), що свідчить про взаємозалежність здатності до нормативної поведінки та особистісної рішучості. При цьому, фактор «нерішучість-сміливість» продемонстрував позитивну тенденцію із самоконтролем у поведінці. Дійсно, юнак який виявляє готовність та зваженість у оперативному прийнятті рішень більшою мірою може контролювати та прислухатись до своїх станів.

Тепер перейдемо до кореляційних зв'язків, де представлені обернені тенденції. Зокрема, жорстокість-чутливість негативно корелює з інтелектом ($r = -0.390$; $p = 0.001$), адже зі зростанням ворожого ставлення до себе та оточуючих, повним затьмаренням поведінки негативістськими емоціями, знижується здатність когнітивної сфери продукувати варіанти рішень до 30%. Цілком логічною тоді виявляється кореляція жорстокості-чутливості із емоційною стійкістю ($r = -0.523$; $p < 0.001$), підпорядкованістю ($r = -0.637$; $p < 0.001$) і стриманістю ($r = -0.560$; $p < 0.001$), що знову ж таки свідчить про взаємозв'язок підвищеної емоційної чутливості з нижчими показниками когнітивних і нормативних аспектів.

Фактор «довірливість-підозріливість» виявив дуже сильні обернені кореляції з інтелектом ($r = -0.415$; $p < 0.001$). Це вказує на те, що у міру зростання недовірливості до світу та всіх його особливостей, юнак не прагне осягнути та оволодіти новими пізнавальними ресурсами через свою заангажованість та накладені стереотипи на об'єкт пізнання. При цьому, «довірливість-підозріливість» прямо корелює із емоційною стабільністю ($r = -0.606$; $p < 0.001$), виходячи із постулату про зниження діяльності когнітивної сфери до 30%, а також із підпорядкованістю ($r = -0.692$; $p < 0.001$) та стриманістю ($r = -0.652$; $p < 0.001$).

Натомість фактор «практичність-розвинена уява» представлений значущими позитивними зв'язками із показниками когнітивної стабільності та соціальної адаптивності: практичність позитивно пов'язана із дипломатичністю ($r = 0.753$; $p < 0.001$) і нонконформізмом ($r = 0.599$; $p <$

0.001). Дійсно, зі зростанням потенціалу до пізнання нового, юнакові властива тенденція до зацікавленості у вирішенні міжособистісних взаємодій. При цьому, демонструючи незалежність у прийнятті валідних рішень.

Прямолінійність-дипломатичність корелює із широким спектром характеристик, насамперед із нонконформізмом ($r = 0.646$; $p < 0.001$) і самоконтролем ($r = 0.658$; $p < 0.001$), що пояснює високій рівень готовності до подолання труднощів у процесі пошуку рішення із складної ситуації, а також проявів самостійно дійти до нього заради як свого блага, так і для соціальної користі. Варто зазначити, що це не означає, що особа обирає тенденцію до ізоляції, це скоріше представляє її як особу, яка є вільною та відповідальною у своїх рішеннях. Тобто їй не потрібна стороння підтримка як ресурс розподілу відповідальності, вона може поміркована сама йти до істини.

Фактор «впевненість у собі - тривожність» має переважно негативні зв'язки з емоційною нестійкістю ($r = -0.587$; $p < 0.001$) та тривожністю ($r = -0.641$; $p < 0.001$), що є цілком зрозумілим зважаючи на обернену тенденцію: тривожність обумовлена нестабільним психоемоційним станом, який є каталізатором до прояву ескапізму в ігрову залежність.

При цьому, консерватизм-радикалізм та конформізм-неконформізм об'єднуються у єдину структуру з іншими факторами нормативності поведінки та когнітивної стабільності.

Важливо підкреслити, що фактор «низького самоконтролю - високого самоконтролю» тісно пов'язаний з дипломатичністю ($r = 0.658$; $p < 0.001$), нонконформізмом ($r = 0.627$; $p < 0.001$) і розвиненістю уяви ($r = 0.598$; $p < 0.001$), що вказує на важливу роль саморегуляції в узгодженні соціоорієнтованої поведінки, спрямованої на високий рівень уявлення індивіда про власну незалежність.

Індикатор розслаблення-напруженість виявив переважно негативні зв'язки із факторами когнітивної стабільності, дипломатичності й

конформізму, що свідчить про те, що підвищена напруженість супроводжується меншою здатністю до гнучкої соціальної адаптації.

Адекватність самооцінки має стійкі позитивні зв'язки із практичністю ($r = 0.643$; $p < 0.001$), дипломатичністю ($r = 0.660$; $p < 0.001$) та конформізмом ($r = 0.498$; $p < 0.001$), що вказує на взаємозв'язок між реалістичним самосприйняттям та здатністю до соціального пристосування.

У підсумку, результати аналізу підтверджують комплексний характер особистісної структури юнаків: когнітивна, емоційна та соціальна сфери тісно взаємопов'язані, а стабільність одних характеристик часто супроводжується розвитком інших. З огляду на специфіку досліджуваної тематики, особливу увагу слід звернути на роль емоційної стабільності, самоконтролю та адекватної самооцінки як факторів профілактики адиктивної поведінки.

Таблиця 2.5

Розподіл рівневих показників компонентів системи самоставлень та інтернет-залежності

	Ступінь Інтернет-залежності	Відкритість	Самовпевненість	Самокерованість	Дзеркальне Я	Самоцінність	Самоприйняття	Самовідданість	Внутрішньоособистісна конфліктність	Самозвинувачення
Відкритість	0.435** *	-								
Самовпевненість	-0.395**	-0.397**	-							
Самокерованість	-0.436** *	-0.405** *	0.568** *	-						
Дзеркальне Я	-0.633** *	-0.419** *	0.448** *	0.683** *	-					
Самоцінність	-0.617** *	-0.497** *	0.574** *	0.680** *	0.751** *	-				
Самоприйняття	-0.685** *	-0.420** *	0.460** *	0.575** *	0.744** *	0.804** *	-			
Самовідданість	0.411** *	0.442** *	-0.376** *	-0.413** *	-0.331** *	-0.425** *	-0.405** *	-		
Внутрішньоособистісна конфліктність	0.364**	0.563** *	-0.407** *	-0.389** *	-0.447** *	-0.484** *	-0.389**	0.736** *	-	
Самозвинувачення	0.177	0.223	-0.105	-0.087	-0.200	-0.296*	-0.231	0.422** *	0.523** *	-
Відсотковий показник самозвинувачення	0.177	0.223	-0.105	-0.087	-0.200	-0.296*	-0.231	0.422** *	0.523** *	1.000** *

У межах дослідження було проведено аналіз взаємозв'язків між компонентами системи самоствавлень і рівнем інтернет-залежності за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. Отримані результати засвідчують наявність статистично значущих асоціацій, які дозволяють краще зрозуміти психологічні передумови ризику формування залежної поведінки серед юнаків.

Насамперед виявлено, що ступінь інтернет-залежності позитивно корелює з відкритістю ($r = 0.435$; $p < 0.001$). Це вказує на незвичну тенденцію більш відкритої та комунікабельної молоді залучатись до онлайн-активності через готовність до встановлення нових соціальних контактів, просування власної особистості, що за певних умов сприяє формуванню залежності. Тобто, інколи така поведінка хоч і визначає інтенсивність прояву інтернет-залежності, проте не обумовлюється причиною втекти у віртуальний простір.

Натомість виявлені негативні зв'язки між ступенем інтернет-залежності та такими компонентами самоствавлень, як самовпевненість ($r = -0.395$; $p = 0.001$), самокерівництво ($r = -0.436$; $p < 0.001$), дзеркальне Я ($r = -0.633$; $p < 0.001$), самоцінність ($r = -0.617$; $p < 0.001$) та самоприйняття ($r = -0.685$; $p < 0.001$). За отриманими результатами, можемо зробити висновок, що особи з нижчим рівнем прийняття себе, внутрішньої організованості, позитивним самосприйняттям, відчуттям, проявами самоповаги та цінності до своєї особистості, можуть більшою мірою вдаватись до узалежнення – тобто мати вищий ризик розвитку інтернет-залежності.

Особливо сильні негативні кореляції між інтернет-залежністю та дзеркальним Я, самоцінністю і самоприйняттям підкреслюють важливість внутрішньої самоідентичності та прийняття себе як захисних чинників у профілактиці залежної поведінки.

Цікаві результати були отримані щодо зв'язку інтернет-залежності із самовідданістю ($r = 0.411$; $p < 0.001$) та конфліктністю ($r = 0.364$; $p = 0.003$). Позитивні кореляції свідчать про те, що тенденція до самозречення у

стосунках і підвищена конфліктність можуть бути супутніми чинниками ризику залучення до надмірної онлайн-активності.

У той час як самозвинувачення ($r = 0.177$; $p = 0.157$) і його процентний показник ($r = 0.177$; $p = 0.157$) виявили лише тенденцію до позитивного зв'язку зі ступенем інтернет-залежності, без досягнення рівня статистичної значущості. Це свідчить, що роль самозвинувачення у формуванні інтернет-залежності може бути опосередкованою або менш вираженою порівняно з іншими факторами самоствавлення.

Варто також зазначити, що самовідданість демонструвала позитивні кореляційні зв'язки не лише зі ступенем інтернет-залежності, а й із самозвинуваченням ($r = 0.422$; $p < 0.001$) і конфліктністю ($r = 0.736$; $p < 0.001$), що вказує на існування комплексного патерну ризику, де емоційна самопожертва та міжособистісні труднощі створюють підґрунтя для залежної поведінки.

Отже, результати кореляційного аналізу свідчать, що формування інтернет-залежності серед юнаків асоціюється зі зниженим рівнем самовпевненості, самокерівництва та позитивного самосприйняття, підвищеною відкритістю, конфліктністю та самовідданістю. Ці психологічні особливості необхідно враховувати під час розроблення профілактичних програм соціальної роботи з молоддю.

Таблиця 2.6

Розподіл показників між ступенем інтернет-залежності та показниками інформаційної, ігрової, комп'ютерної залежностей і загальної схильності до залежностей

	Ступінь Інтернет-зал ежності	Інформаційна залежність	Ігрова залежність	Комп'ютерна залежність
Інформаційна залежність	0.662***	-		
Ігрова залежність	0.720***	0.805***	-	
Комп'ютерна залежність	0.675***	0.727***	0.701***	-

Загальна схильність до залежностей	0.647***	0.680***	0.733***	0.736***
---	----------	----------	----------	----------

Із метою вивчення внутрішніх взаємозв'язків між різними формами адиктивної поведінки було проведено аналіз кореляційних зв'язків між ступенем інтернет-залежності та показниками інформаційної, ігрової, комп'ютерної залежностей і загальної схильності до залежностей.

Результати аналізу виявили високі рівні статистично значущих позитивних кореляцій між усіма досліджуваними змінними.

Ступінь інтернет-залежності виявив тісний позитивний зв'язок із інформаційною залежністю ($r = 0.662$; $p < 0.001$). Це свідчить про те, що юнаки, які більше залучені до пошуку інформації та проведення часу в мережі, частіше демонструють ознаки загальної інтернет-залежності.

Ще сильніший зв'язок встановлено між ступенем інтернет-залежності та ігровою залежністю ($r = 0.720$; $p < 0.001$), що підкреслює роль ігрової активності в структурі інтернет-адикції серед юнаків. Це дозволяє припустити, що участь у віртуальних іграх є одним із провідних факторів розвитку залежності від інтернет-простору у даній вибірці.

Подібно до цього, комп'ютерна залежність також демонструє сильну позитивну кореляцію із інтернет-залежністю ($r = 0.675$; $p < 0.001$), що свідчить про те, що широке використання комп'ютерних технологій для різноманітних цілей (зокрема, розваг та ігор) суттєво сприяє формуванню залежної поведінки.

Водночас виявлено сильні взаємозв'язки між самими видами залежностей. Так, інформаційна залежність позитивно корелює з ігровою залежністю ($r = 0.805$; $p < 0.001$) та комп'ютерною залежністю ($r = 0.727$; $p < 0.001$), що свідчить про їхню тісну інтеграцію в межах інтернет-активності юнаків.

Особливо слід відзначити сильний позитивний зв'язок між ігровою залежністю та загальною схильністю до залежностей ($r = 0.733$; $p < 0.001$), а

також між комп'ютерною залежністю та загальною схильністю до залежностей ($r = 0.736$; $p < 0.001$). Ці результати свідчать, що прояв окремих видів залежностей (ігрової, комп'ютерної) є вагомими індикаторами загального ризику розвитку адиктивної поведінки серед юнаків, які до того ж мають тенденцію до накопичення, розвитку векторних залежностей (окрім віртуально спрямованих).

Також встановлено значущий зв'язок між ступенем інтернет-залежності та загальною схильністю до залежностей ($r = 0.647$; $p < 0.001$), що ще раз підкреслює центральну роль інтернет-адикції в загальному профілі залежної поведінки.

Отже, результати підтверджують, що інтернет-залежність серед юнаків не є ізольованим явищем, а тісно пов'язана з іншими формами поведінкової залежності, зокрема інформаційною, ігровою та комп'ютерною залежністю. Отримані дані мають важливе практичне значення для розробки комплексних програм профілактики, спрямованих на попередження розвитку різних видів адиктивної поведінки серед юнаків.

Таблиця 2.7

Розподіл кореляцій між компонентами системи самоставлення та різними формами залежності: інформаційною, ігровою, комп'ютерною та загальною схильністю до залежностей

	Відкритість	Самопевність	Самокритичність	Дзеркальність	Самоцінність	Самоприйняття	Самовідданість	Конфліктність	Самонавчання	Інформаційність	Ігрова залежність	Комп'ютерна залежність	Загальна схильність до залежностей
Інформаційна залежність	0.511* **	-0.472 ***	-0.556 ***	-0.563 ***	-0.510 ***	-0.467 ***	0.584* **	0.592* **	0.23 9	-			
Ігрова залежність	0.448* **	-0.505 ***	-0.485 **	-0.491 ***	-0.586 ***	-0.509 ***	0.527* **	0.517* **	0.23 9	0.805* **			
Комп'ютерна залежність	0.507* **	-0.421 ***	-0.475 ***	-0.535 ***	-0.533 ***	-0.520 ***	0.526* **	0.558* **	0.28 4*	0.727* **	0.701* **	-	
Загальна схильність до залежностей	0.390* *	-0.429 ***	-0.351 **	-0.405 ***	-0.514 ***	-0.514 ***	0.430* **	0.414* **	0.18 9	0.680* **	0.733* **	0.736* **	

Вагомими зв'язками, виявленими у ході емпіричного етапу дослідження, стала кореляція між компонентами системи самоставлення та різними формами залежностей: інформаційною, ігровою, комп'ютерною та загальною схильністю до залежностей. Результати дослідження виявили низку статистично значущих зв'язків, що дозволяють глибше зрозуміти психологічні особливості ризику адиктивної поведінки серед юнаків.

Перш за все, встановлено, що відкритість позитивно корелює із всіма показниками залежностей: із інформаційною залежністю ($r = 0.511$; $p <$

0.001), ігровою залежністю ($r = 0.448$; $p < 0.001$), комп'ютерною залежністю ($r = 0.507$; $p < 0.001$) і загальною схильністю до залежностей ($r = 0.390$; $p = 0.001$). Це свідчить про те, що більш відкрита, комунікабельна поведінка асоціюється із підвищеним ризиком різних форм адиктивності, але знову ж таки не як втечею від реальності, а як способом заявити про себе. Тобто на нашу думку, тут скоріше про самопрезентацію себе у будь-яких проявах, що при цьому веде до узалежнення.

У протилежність цьому, самовпевненість виявила стійкі обернені кореляції із всіма видами залежностей: із інформаційною ($r = -0.472$; $p < 0.001$), ігровою ($r = -0.505$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = -0.421$; $p < 0.001$) залежностями, а також із загальною схильністю до залежностей ($r = -0.429$; $p < 0.001$). Зниження рівня самовпевненості виступає істотним фактором ризику розвитку адиктивної поведінки.

Самокерівництво також негативно пов'язане з усіма типами залежностей: інформаційною ($r = -0.556$; $p < 0.001$), ігровою ($r = -0.485$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = -0.475$; $p < 0.001$) і загальною схильністю до залежностей ($r = -0.351$; $p = 0.004$), що вказує на важливість саморегуляції як профілактичного ресурсу.

Особливо сильні обернені кореляції встановлено між дзеркальним Я та залежностями: інформаційною ($r = -0.563$; $p < 0.001$), ігровою ($r = -0.491$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = -0.535$; $p < 0.001$) та загальною схильністю до залежностей ($r = -0.405$; $p < 0.001$). Це свідчить, що нечітке чи нестабільне уявлення про власне Я, що є важливим чинником ризику адиктивної поведінки.

Самоцінність демонструє найсильніші негативні зв'язки із різними видами залежностей: інформаційною ($r = -0.510$; $p < 0.001$), ігровою ($r = -0.586$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = -0.533$; $p < 0.001$) та загальною схильністю ($r = -0.514$; $p < 0.001$). Тобто недостатнє відчуття особистої цінності є одним із центральних ризик-факторів.

Аналогічну картину спостерігаємо і щодо самоприйняття: негативні кореляції із інформаційною залежністю ($r = -0.467$; $p < 0.001$), ігровою ($r = -0.509$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = -0.520$; $p < 0.001$) та загальною схильністю до залежностей ($r = -0.514$; $p < 0.001$). Отже, низький рівень прийняття себе також суттєво підвищує ризик розвитку залежної поведінки, адже є власне катализатором втечі в умовно безпечний віртуальний простір.

Іншою важливою характеристикою виявилася самовідданість, яка, навпаки, має стійкі кореляції з усіма досліджуваними видами залежностей: із інформаційною ($r = 0.584$; $p < 0.001$), ігровою ($r = 0.527$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = 0.526$; $p < 0.001$) залежностями та загальною схильністю до залежностей ($r = 0.430$; $p < 0.001$). Це свідчить, що надмірна самовідданість і схильність до самопожертви можуть бути чинниками вразливості до адиктивних поведінкових патернів.

Конфліктність також виявила позитивні кореляційні зв'язки: з інформаційною залежністю ($r = 0.592$; $p < 0.001$), ігровою ($r = 0.517$; $p < 0.001$), комп'ютерною ($r = 0.558$; $p < 0.001$) та загальною схильністю до залежностей ($r = 0.414$; $p < 0.001$). Підвищена конфліктність може бути непрямим індикатором міжособистісної нестабільності, що, своєю чергою, сприяє розвитку залежної поведінки, як підміни живої взаємодії у бік побудови віртуальних взаємостосунків.

Що стосується самозвинувачення, то воно виявило слабші і частково незначущі зв'язки із показниками залежностей: найвиразніший зв'язок спостерігається із комп'ютерною залежністю ($r = 0.284$; $p = 0.022$). Крім того, між видами залежностей — інформаційною, ігровою, комп'ютерною та загальною схильністю до залежностей — також встановлено дуже високі позитивні кореляції (від $r = 0.680$ до $r = 0.805$, $p < 0.001$), що вказує на взаємопов'язаність проявів різних типів адиктивної поведінки.

Отримані результати свідчать про те, що в структурі ризику розвитку інтернет-залежності та інших пов'язаних форм адиктивної поведінки серед юнаків ключову роль відіграють особистісні риси: низький рівень

самовпевненості, самоцінності, самосприйняття та самокерівництва, а також підвищена відкритість, самовідданість і конфліктність. Виявлені зв'язки мають бути враховані під час розроблення профілактичних програм і втручань у сфері соціальної роботи з молоддю.

Кореляційний аналіз показників самоставлення, особистісних рис і емоційних характеристик виявив велику кількість статистично значущих зв'язків, що свідчать про високу інтегративність досліджуваних конструктів.

Таблиця 2.8

**Розподіл між показниками «Методики дослідження самовідносин»
(С.Р.Пантилєєвим)**

	Відкритість	Самовпевненість	Самокерівництво	Дзеркальне Я	Самоцінність	Самоприйняття	Самовідданість	Конфліктність	Самозвинувачення
Самовпевненість	-0.397* *	-							
Самокерівництво	-0.405* **	0.568** *	-						
Дзеркальне Я	-0.419* **	0.448** *	0.683** *	-					
Самоцінність	-0.497* **	0.574** *	0.680** *	0.751** *	-				
Самоприйняття	-0.420* **	0.460** *	0.575** *	0.744** *	0.804** *	-			
Самовідданість	0.442** *	-0.376* *	-0.413* **	-0.331* *	-0.425* **	-0.405* **	-		
Конфліктність	0.563** *	-0.407* **	-0.389* *	-0.447* **	-0.484* **	-0.389* *	0.736** *	-	
Самозвинувачення	0.223	-0.105	-0.087	-0.200	-0.296*	-0.231	0.422** *	0.523** *	-
Процентний показник самозвинувачення	0.223	-0.105	-0.087	-0.200	-0.296*	-0.231	0.422** *	0.523** *	1.000** *

Відкритість негативно пов'язана із самовпевненістю ($r = -0.397$; $p = 0.001$), самокерівництвом ($r = -0.405$; $p < 0.001$), дзеркальним Я ($r = -0.419$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = -0.497$; $p < 0.001$) і самоприйняттям ($r = -0.420$; $p < 0.001$), що свідчить про те, що зовнішня відкритість може супроводжуватися менш стабільною самоідентичністю та самосприйняттям. Натомість відкритість позитивно асоціюється із самовідданістю ($r = 0.442$; $p < 0.001$) та

конфліктністю ($r = 0.563$; $p < 0.001$), що вказує на певну емоційну напругу в міжособистісних взаємодіях.

Самовпевненість позитивно корелює з самокерівництвом ($r = 0.568$; $p < 0.001$), дзеркальним Я ($r = 0.448$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = 0.574$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = 0.460$; $p < 0.001$), що підтверджує цілісність позитивного образу Я.

Самокерівництво виявляє потужні зв'язки з дзеркальним Я ($r = 0.683$; $p < 0.001$), самоцінністю ($r = 0.680$; $p < 0.001$) і самоприйняттям ($r = 0.575$; $p < 0.001$), що свідчить про підвищення амбіційності особи стимулювати та продукувати свою діяльність через стійкість переконань щодо ресурсності власних індивідуально-психологічних рис, що безпосередньо вказує на підвищення рівня самоствавлень до власного «Я».

Дзеркальне Я найтісніше пов'язане із самоцінністю ($r = 0.751$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = 0.744$; $p < 0.001$), що свідчить про фундаментальну роль когнітивної складової у формуванні цілісного Я.

Самоцінність демонструє надзвичайно сильні зв'язки з самоприйняттям ($r = 0.804$; $p < 0.001$), вказуючи на тісну інтеграцію цих двох аспектів самоствавлення.

Самовідданість позитивно асоціюється із конфліктністю ($r = 0.736$; $p < 0.001$) та самозвинуваченням ($r = 0.422$; $p < 0.001$), але має негативні зв'язки з іншими аспектами позитивного Я, зокрема самоцінністю ($r = -0.425$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = -0.405$; $p < 0.001$).

Особливу увагу заслуговують результати щодо показників жорстокість–чутливість та довірливість–підозрливість. Показник жорстокість–чутливість продемонстрував негативний зв'язок із самоцінністю ($r = -0.495$; $p < 0.001$), самоприйняттям ($r = -0.489$; $p < 0.001$) та емоційною стійкістю ($r = -0.523$; $p < 0.001$). Також встановлені негативні кореляції із дзеркальним Я ($r = -0.521$; $p < 0.001$), самокерівництвом ($r = -0.524$; $p < 0.001$) та самовпевненістю ($r = -0.363$; $p = 0.003$). Це свідчить про те, що зростання

тенденцій до емоційної черствості асоціюється із загальним погіршенням образу Я та внутрішньої організованості.

Аналогічно, довірливість–підозріливість виявила істотні негативні кореляції з самоцінністю ($r = -0.655$; $p < 0.001$), самоприйняттям ($r = -0.607$; $p < 0.001$) та емоційною стійкістю ($r = -0.606$; $p < 0.001$), а також із дзеркальним Я ($r = -0.601$; $p < 0.001$), самокерівництвом ($r = -0.584$; $p < 0.001$) і самовпевненістю ($r = -0.396$; $p = 0.001$). Це підкреслює, що підвищення рівня підозріливості є важливим чинником ризику щодо зниження позитивного самоставлення та емоційної стійкості.

Таблиця 2.9

Розподіл показників між особистісними характеристиками індивіда

	Ф а к т о р А	Ф а к т о р В	Ф а к т о р С	Ф а к т о р Е	Ф а к т о р F	Ф а к т о р G	Ф а к т о р H	Ф а к т о р I	Ф а к т о р L	Ф а к т о р M	Ф а к т о р N	Ф а к т о р O	Ф а к т о р Q 1	Ф а к т о р Q 2	Фа кто р Q3	Ф а к т о р Q 4
Інтелект	0.661 ***															
Емоційна нестійкість - емоційна стійкість	0.534 ***	0.534 ***														
Підпорядкован ість - домінантність	0.464 ***	0.426 ***	0.833 ***													
Стриманість - експресивність	0.372 **	0.345 **	0.589 ***	0.784 ***												
Підвладність почуттям - висока нормативність поведінки	0.251 *	0.049	0.235	0.204	0.301 *											
Нерішучість - сміливість	0.272 *	0.060	-0.00 7	0.049	0.221	0.43 9** *										
Жорстокість - чутливість	-0.25 6*	-0.39 0**	-0.52 3***	-0.63 7***	-0.56 0***	-0.0 87	0.3 80* *									
Довірливість - підозріливість	-0.36 8**	-0.41 5***	-0.60 6***	-0.69 2***	-0.65 2***	-0.2 38	0.1 17	0.732 ***								
Практичність - розвинута уява	0.411 ***	0.504 ***	0.583 ***	0.659 ***	0.659 ***	0.22 9	-0.0 30	-0.65 8***	-0.69 7***							
Прямолінійніс ть - дипломатичніс ть	0.342 **	0.400 ***	0.649 ***	0.745 ***	0.654 ***	0.21 4	-0.0 99	-0.72 0***	-0.74 3***	0.753 ***						
Впевненість у собі - тривожність	-0.46 2***	-0.58 6***	-0.58 7***	-0.57 1***	-0.51 7***	-0.0 84	0.0 41	0.543 ***	0.656 ***	-0.61 4***	-0.55 0***					
Консерватизм - радикалізм	0.430 ***	0.482 ***	0.682 ***	0.742 ***	0.638 ***	0.22 3	-0.1 18	-0.73 0***	-0.74 1***	0.708 ***	0.74 0***	-0.64 1***				

Конформізм - нонконформізм	0.345 **	0.365 **	0.677 ***	0.780 ***	0.621 ***	0.27 1*	0.0 46	-0.62 7***	-0.73 5***	0.599 ***	0.64 6***	-0.56 9***	0.742 ***			
Низький самоконтроль - високий самоконтроль	0.397 **	0.458 ***	0.493 ***	0.545 ***	0.467 ***	0.25 9*	0.0 91	-0.51 0***	-0.67 2***	0.598 ***	0.65 8***	-0.51 6***	0.606 ***	0.627 ***		
Розслаблення - напруженість	-0.43 5***	-0.47 0***	-0.56 5***	-0.62 1***	-0.56 0***	-0.3 35*	0.0 24	0.554 ***	0.705 ***	-0.67 5***	-0.65 3***	0.652 ***	-0.62 6***		-0.573* **	
Адекватність самооцінки	0.435 ***	0.456 ***	0.467 ***	0.574 ***	0.616 ***	0.27 7*	0.0 15	-0.64 3***	-0.65 3***	0.643 ***	0.66 0***	-0.54 4***	0.655 ***	0.498 ***	0.509* **	-0.68 0***

Аналіз кореляційних зв'язків між компонентами самоствавлень та особистісними характеристика індивіда виявив наступні тенденції:

Інтелект має позитивні зв'язки із базовими аспектами самоствавлення, зокрема із самовпевненістю ($r = 0.438$; $p < 0.001$) та самокерівництвом ($r = 0.391$; $p = 0.001$). Відтак, із підвищенням рівня розуміння індивідом власної особистості та готовністю скеровувати власну діяльність актуалізується інтелектуальний потенціал особи, який стає рушійною силою для подолання перепон та прийняття зважених рішень.

Емоційна стійкість позитивно пов'язана із самоцінністю ($r = 0.632$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = 0.535$; $p < 0.001$). Дійсно, за умови зростання рівня приймати свою особистість такою як вона є (з усіма сильними та слабкими характеристиками) підвищується емоційна резистентність. Індивід чітко окреслює межі своєї компетентності у подолання проблемної ситуації та діє з потужним емоційно стійким арсеналом, не стаючи рабом власних емоцій.

Низький самоконтроль–високий самоконтроль має сильні позитивні зв'язки із самоцінністю ($r = 0.711$; $p < 0.001$) та самоприйняттям ($r = 0.719$; $p < 0.001$), що вказує на готовність індивіда контролювати свої деструктивні емоційні стани та посилення розуміння індивідом власної значущості, на основі якого він об'єктивно сприймає себе як резистентного індивіда, готового протидіяти потенційним подразникам у ситуації невизначеності.

Важливо підкреслити, що адекватність самооцінки має стійкі позитивні кореляції із самокерівництвом ($r = 0.493$; $p < 0.001$), дзеркальним Я ($r = 0.564$; $p < 0.001$), практичністю ($r = 0.643$; $p < 0.001$) і дипломатичністю ($r = 0.660$; p

< 0.001), що підкреслює її провідну роль у формуванні стійкого й позитивного образу Я серед юнаків.

Отже, результати свідчать про високу структурованість системи самоствавлення, де емоційна стабільність, самоконтроль, когнітивна гнучкість і соціальна адаптивність взаємопов'язані й виступають важливими чинниками профілактики розвитку дезадаптивної поведінки.

Таблиця 2.10

Розподіл показників між особистісними характеристиками індивіда та ступенем прояву інтернет-залежності

	«Замкнутість - товариєкість»	«Інтелект»	«Емоційна нестійкість - емоційність»	«Імпорядність - домінальність»	«Стриманість - експресивність»	«Підвладність - почуттям - вивіска ормативність поведінки»	«Нерішучість - сміливість»	«Жорсткість - чутливість»	«Довірливості - підозрієлієвість»	«Практичність - розвинутість»	«Прямолінійність - динпломатичність»	«Впевненість - усеобі - тривожність»	«Консерватизм - радикалізм»	«Конформізм - нонконформізм»	«Низька самооцінка - висока самооцінка»	«Розслабленість - напруженість»	«Адекватність самооцінки»
Ступінь Інтернет-залежності	-0.3 28**	-0.3 33**	-0.5 74** *	-0.6 26** *	-0.5 41** *	-0.4 63** *	-0.0 05	0.58 4***	0.65 3***	-0.6 75** *	0.69 3***	0.53 9***	-0.6 32** *	-0.5 91** *	-0.6 14** *	0.60 9***	-0.5 97** *

Аналіз кореляційної матриці між особистісними характеристиками та рівнем Інтернет-залежності виявив численні статистично значущі зв'язки, що відображають складну взаємодію між рівнем психологічного благополуччя та схильністю до адиктивної поведінки.

Так, інтенсивність прояву Інтернет-залежності демонструє обернені кореляції з низкою позитивних особистісних рис. Зокрема, виявлено зворотний зв'язок із «замкнутістю-товариськістю» ($r = -0.328$; $p = 0.008$), що свідчить про те, що більш товариські особи менш схильні до надмірного використання Інтернету. Подібні обернені асоціації зафіксовано із «інтелектом» ($r = -0.333$; $p = 0.007$), «емоційною стійкістю» ($r = -0.574$; $p < 0.001$), «підпорядкованістю-домінантністю» ($r = -0.626$; $p < 0.001$) та «стриманістю-експресивністю» ($r = -0.541$; $p < 0.001$). Це вказує на те, що індивіди з кращою емоційною регуляцією та розвиненою адаптивною поведінкою рідше демонструють залежність від Інтернету.

Негативні зв'язки також виявлені між рівнем Інтернет-залежності та «підвладністю почуттям – високою нормативністю поведінки» ($r = -0.463$; $p < 0.001$), що підкреслює роль самоконтролю та морально-етичної саморегуляції у зниженні ризиків розвитку залежної поведінки.

Крім того, спостерігається зворотна залежність ступеня Інтернет-залежності від таких особистісних характеристик, як «консерватизм-радикалізм» ($r = -0.632$; $p < 0.001$), «конформізм-нонконформізм» ($r = -0.591$; $p < 0.001$) та «низький самоконтроль – високий самоконтроль» ($r = -0.614$; $p < 0.001$), що вказує на те, що ригідність переконань, схильність до дотримання соціальних норм і ефективна саморегуляція також є важливими факторами, які зменшують схильність до надмірного користування Інтернетом.

Важливо підкреслити, що суттєво негативний зв'язок виявлено між ступенем Інтернет-залежності та адекватністю самооцінки ($r = -0.597$; $p < 0.001$), що дозволяє припустити, що осіб із більш реалістичною та

позитивною самооцінкою значно рідше характеризує надмірна залученість до віртуального середовища.

Отже, результати свідчать про те, що формування зрілих особистісних характеристик, зокрема емоційної стійкості, самоконтролю, моральної нормативності та адекватної самооцінки, відіграє захисну роль щодо розвитку Інтернет-залежності у молодіжному середовищі.

Таблиця 2.11

Розподіл між показниками інформаційної, ігрової, комп'ютерної залежностей і загальної схильності до залежностей та особистісними особливостями юнаків

	Фактор А	Фактор В	Фактор С	Фактор Е	Фактор F	Фактор G	Фактор H	Фактор I	Фактор L	Фактор M	Фактор N	Фактор O	Фактор Q1	Фактор Q2	Фактор Q3	Фактор Q4	Інформаційна залежність	Ігрова залежність	Комп'ютерна залежність	
Інформаційна залежність	-0.230	-0.456***	-0.611***	-0.640***	-0.614***	-0.305*	0.052	0.658*	0.641*	-0.666***	-0.603***	0.642*	-0.701***	-0.672***	-0.535***	0.706**	-0.590***			
Ігрова залежність	-0.307*	-0.438***	-0.680***	-0.619***	-0.546***	-0.265*	0.155	0.644**	0.617**	-0.572***	-0.659***	0.563**	-0.683***	-0.603***	-0.587***	0.592**	-0.589***	0.805**		

Комп'ютерна залежність	-0.37	-0.468	-0.526	-0.577	-0.506	-0.33	0.0	0.687*	0.751*	-0.666	-0.641	0.643*	-0.660	-0.582	-0.612	0.754*	-0.622	0.727*	0.701*	
	0*	***	***	***	***	4*	7	**	**	***	***	**	***	***	***	**	***	**	**	**
	*					*	4													
Загальна схильність до залежності	-0.32	-0.556	-0.512	-0.501	-0.413	-0.15	0.0	0.536*	0.570*	-0.611	-0.563	0.655*	-0.658	-0.550	-0.659	0.569*	-0.435	0.680*	0.733*	0.736*
	8*	***	***	***	***	2	7	**	**	***	***	**	***	***	***	**	***	**	**	**
	*					2	2													

Аналіз кореляційної матриці між особистісними характеристиками та показниками Інтернет-залежності виявив ряд статистично значущих зв'язків, що демонструють складну систему взаємозв'язків між цими змінними.

Так, інформаційна залежність виявила обернені кореляції з такими характеристиками, як «інтелект» ($r = -0.456$; $p < 0.001$), «емоційна стійкість» ($r = -0.611$; $p < 0.001$), «підпорядкованість-домінантність» ($r = -0.640$; $p < 0.001$), «стриманість-експресивність» ($r = -0.614$; $p < 0.001$), а також з «практичністю-розвинутою уявою» ($r = -0.666$; $p < 0.001$) та «прямолінійністю-дипломатичністю» ($r = -0.603$; $p < 0.001$). Це є цілком логічним, виходячи з того, що особи, які мають вищий рівень зануреності у медіа-залежність є менш емоційно резистентними, через що підкоряються агенту адикції у віртуальному просторі та не реалізують свій інтелектуальний потенціал, віддаючи належне медіа-середовищу, у якому шукають на їх погляд більш раціональні шляхи вирішення будь-якої ситуації. До речі, це власне також свідчить про екстернальність локусу контролю.

Обернений зв'язок також простежується з «консерватизмом-радикалізмом» ($r = -0.701$; $p < 0.001$) і «конформізмом-нонформізмом» ($r = -0.672$; $p < 0.001$), що вказує на те, що особи з більш стабільними переконаннями та здатністю дотримуватися соціальних норм рідше демонструють інформаційну залежність. Також зафіксовано обернений зв'язок з «низьким самоконтролем – високим

самоконтролем» ($r = -0.535$; $p < 0.001$) і «адекватністю самооцінки» ($r = -0.590$; $p < 0.001$), що є логічним виходячи із неможливістю контролювати свою частоту занурення у медіа-залежність, через що знижується їх рівень самооцінки, адже вони більшою мірою довіряють безпосередньому агенту адикції.

У той же час позитивні кореляції інформаційної залежності спостерігаються з «жорстокістю-чутливістю» ($r = 0.658$; $p < 0.001$) та «довірливістю-підозрливістю» ($r = 0.641$; $p < 0.001$), що свідчить про певні емоційні труднощі у таких осіб.

Щодо ігрової залежності, вона також виявила низку сильних негативних кореляцій із особистісними рисами: «інтелектом» ($r = -0.438$; $p < 0.001$), «емоційною стійкістю» ($r = -0.680$; $p < 0.001$), «підпорядкованістю-домінантністю» ($r = -0.619$; $p < 0.001$), «стриманістю-експресивністю» ($r = -0.546$; $p < 0.001$), а також «консерватизмом-радикалізмом» ($r = -0.683$; $p < 0.001$) і «конформізм-нонконформізмом» ($r = -0.603$; $p < 0.001$). Тому, зростання інтенсивності прояву ігрової залежності прямо корелює із неготовністю індивіда вдаватись до власного пізнавального конструкту, через що виникають дисгармонійні емоційні стани, знижуються прояви домінантності до полярної складової – підпорядкованості агенту адикції, внаслідок чого особа демонструє конформність.

Також виявлено обернений зв'язок із «низьким самоконтролем – високим самоконтролем» ($r = -0.587$; $p < 0.001$) і «адекватністю самооцінки» ($r = -0.589$; $p < 0.001$), що підтверджує тезу про те, особа, яка має занижений рівень самооцінки та неспроможність контролювати свої адиктивні прагнення, має вищий ризик узалежнення. При цьому, спостерігаються значущі кореляції між «жорстокістю-чутливістю» ($r = 0.644$; $p < 0.001$) та «довірливістю-підозрливістю» ($r = 0.617$; $p < 0.001$), які вказують, що вказує на м'якість особистості, підвищеність емоційної залежності та прямою орієнтацією на соціальну підтримку.

Комп'ютерна залежність також виявила істотні обернені зв'язки з «інтелектом» ($r = -0.468$; $p < 0.001$), «емоційною стійкістю» ($r = -0.526$; $p < 0.001$), «підпорядкованістю-домінантністю» ($r = -0.577$; $p < 0.001$), «стриманістю-експресивністю» ($r = -0.506$; $p < 0.001$), «практичністю-розвиненою уявою» ($r = -0.666$; $p < 0.001$) і «прямолінійністю-дипломатичністю» ($r = -0.641$; $p < 0.001$), що знову ж таки ілюструє наслідки узалежненості юнака, за якими він є емоційно нестійким, більшою мірою поступливим та з низьким проявом готовності до дипломатичного відстоювання власної позиції.

Поряд із цим спостерігалися знову ж таки значущі кореляції з «жорстокістю-чутливістю» ($r = 0.687$; $p < 0.001$) і «довірливістю-підозріливістю» ($r = 0.751$; $p < 0.001$), коли юнак із недовірою ставиться до навколишнього середовища, сприймає його як вороже, а взаємодія обмежується обережністю при побудові нових стосунків.

Щодо загальної схильності до залежностей, вона демонструвала негативні кореляції з «інтелектом» ($r = -0.556$; $p < 0.001$), «емоційною стійкістю» ($r = -0.512$; $p < 0.001$), «підпорядкованістю-домінантністю» ($r = -0.501$; $p < 0.001$), «стриманістю-експресивністю» ($r = -0.413$; $p < 0.001$) та «адекватністю самооцінки» ($r = -0.435$; $p < 0.001$), що лише підтверджує факт наявності залежності у дисгармонії ресурсних сторін особистості. Також цілком очевидним знову ж таки є виявлені кореляційні зв'язки між загальною схильністю до залежності із «жорстокістю-чутливістю» ($r = 0.536$; $p < 0.001$) та «довірливістю-підозріливістю» ($r = 0.570$; $p < 0.001$).

У цілому результати підкреслюють, що схильність до різних форм інтернет-залежності тісно пов'язана з менш розвиненими когнітивними й емоційно-вольовими характеристиками особистості, недостатнім самоконтролем та меншою соціальною адаптивністю.

Підсумовуючи викладене можна зробити наступні висновки:

1. Результати кореляційних аналізів підтверджують те, що система самоставлень серед юнаків має складну внутрішню структуру, де ключовими

факторами стабільності виступають самовпевненість, самокерівництво, самоцінність та самоприйняття, тоді як надмірна самовідданість, конфліктність і самозвинувачення можуть виступати факторами ризику для розвитку залежної поведінки.

2. Було доведено комплексний характер особистісної структури юнаків: когнітивна, емоційна та соціальна сфери тісно взаємопов'язані, а стабільність одних характеристик часто супроводжується розвитком інших. З огляду на специфіку досліджуваної тематики, особливу увагу слід звернути на роль емоційної стабільності, самоконтролю та адекватної самооцінки як факторів профілактики адиктивної поведінки.

3. Ризики виникнення інтернет-залежності серед юнаків асоціюється зі зниженим рівнем самовпевненості, самокерівництва та позитивного самосприйняття, підвищеною відкритістю, конфліктністю та самовідданістю. Ці психологічні особливості необхідно враховувати під час розроблення профілактичних програм соціальної роботи з молоддю. При цьому інтернет-залежність серед юнаків не є ізольованим явищем, а тісно пов'язана з іншими формами поведінкової залежності, зокрема інформаційною, ігровою та комп'ютерною залежністю.

4. У структурі ризику розвитку інтернет-залежності та інших пов'язаних форм адиктивної поведінки серед юнаків ключову роль відіграють особистісні риси: низький рівень самовпевненості, самоцінності, самосприйняття та самокерівництва, а також підвищена відкритість, самовідданість і конфліктність.

5. Формування зрілих особистісних характеристик, зокрема емоційної стійкості, самоконтролю, моральної нормативності та адекватної самооцінки, відіграє захисну роль щодо розвитку Інтернет-залежності у молодіжному середовищі.

Можна констатувати, що профілактика гемблінгу серед юнаків має бути спрямована на заходи гармонізації особистісних ресурсів, які передбачають:

1. Розвиток навичок самоконтролю, емоційної стійкості та регуляції поведінки, що дозволить зменшити ризик імпульсивних проявів та надмірного залучення до онлайн-активностей;
2. Формування позитивного образу Я через підтримку самоцінності, самоприйняття та самокерівництва, що сприятиме зміцненню внутрішньої стабільності;
3. Підвищення когнітивної гнучкості, практичності та здатності до соціальної адаптації як ресурсів психологічної резильєнтності;
4. Зменшення рівня особистісної напруженості, конфліктності та самозвинувачення, що дозволить гармонізувати міжособистісні взаємини та знизити потребу у втечі у віртуальне середовище;
5. Розвиток критичного мислення та відповідального ставлення до використання Інтернету, що включає усвідомлення ризиків надмірного онлайн-перебування.

Висновки до 2 розділу

Результати кореляційних аналізів підтверджують те, що система самоставлень серед юнаків має складну внутрішню структуру, де ключовими факторами стабільності виступають самовпевненість, самокерівництво, самоцінність та самоприйняття, тоді як надмірна самовідданість, конфліктність і самозвинувачення можуть виступати факторами ризику для розвитку залежної поведінки. Також, було доведено комплексний характер особистісної структури юнаків: когнітивна, емоційна та соціальна сфери тісно взаємопов'язані, а стабільність одних характеристик часто супроводжується розвитком інших. З огляду на специфіку досліджуваної тематики, особливу увагу слід звернути на роль емоційної стабільності, самоконтролю та адекватної самооцінки як факторів профілактики адиктивної поведінки.

Цікавою емпірично виявленою тенденцією стало формування інтернет-залежності серед юнаків, яке асоціюється зі знизеним рівнем самовпевненості, самокерівництва та позитивного самосприйняття, підвищеною відкритістю, конфліктністю та самовідданістю. Ці психологічні особливості необхідно враховувати під час розроблення профілактичних програм соціальної роботи з молоддю. При цьому, інтернет-залежність серед юнаків не є ізольованим явищем, а тісно пов'язана з іншими формами поведінкової залежності, зокрема інформаційною, ігровою та комп'ютерною залежністю. У структурі ризику розвитку інтернет-залежності та інших пов'язаних форм адиктивної поведінки серед юнаків ключову роль відіграють особистісні риси: низький рівень самовпевненості, самоцінності, самосприйняття та самокерівництва, а також підвищена відкритість, самовідданість і конфліктність.

Можна констатувати, що профілактика гемблінгу серед юнаків має бути спрямована на заходи гармонізації особистісних ресурсів, які передбачають: розвиток навичок самоконтролю, емоційної стійкості та регуляції поведінки, що дозволить зменшити ризик імпульсивних проявів та надмірного залучення до онлайн-активностей, формування позитивного образу Я через підтримку самоцінності, самоприйняття та самокерівництва, що сприятиме зміцненню внутрішньої стабільності, підвищення когнітивної гнучкості, практичності та здатності до соціальної адаптації як ресурсів психологічної резильєнтності, зменшення рівня особистісної напруженості, конфліктності та самозвинувачення, що дозволить гармонізувати міжособистісні взаємини та знизити потребу у втечі у віртуальне середовище, розвиток критичного мислення та відповідального ставлення до використання Інтернету, що включає усвідомлення ризиків надмірного онлайн-перебування.

Відтак, на ці досліджені закономірності між чинниками інтенсивності прояву гемблінгу, компонентами системи самоствавлень та основними особистісними особливостями юнаків, ми будемо спиратись у ході апробації

програми профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ ГЕМБЛІНГУ ЗАСОБАМИ ПІДВИЩЕННЯ КОМПОНЕНТІВ САМОСТАВЛЕННЯ ТА ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕРЕД ЮНАКІВ

3.1 Аналіз сучасних підходів до здійснення профілактики гемблінгу як напрямку соціальної роботи

У попередніх розділах нами було досліджено та виявлено вплив компонентів особистісних характеристик та актуального рівня самоствалення індивіда на інтенсивність розвитку гемблінгу. Загалом на підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків впливають наступні компоненти, які нейтралізують готовність до інтенсивного занурення впливають:

1. Підвищення самооцінки особистості;
2. Гармонізація у ставленні до себе та інших;
3. Готовність до пізнання;
4. Нейтралізація особистісної та міжгрупової конфліктності;
5. Формування критичного мислення щодо відповідального споживання ігрових технологій.

За сучасними напрацюваннями підходів до профілактики гемблінгу виділяють просвітницьку роботу як одну із ключових складових попередженню цієї форми адикції. Її зазвичай проводять фахівці соціальної роботи на різноманітних форумах, соціальні педагоги у закладах освіти. Проте, нині модерна просвітницька робота здійснюється за використанням різних інтерактивностей, серед яких виділяють:

1. Театри-форуми, які застосовуються з метою активізації уваги глядача, перетворення його із спостерігача на актора, який відпрацьовує власну засліпленість агентом адикції, через що юнак може поставити себе на місце адиктивного героя та намагатись описати всю динаміку змін;

2. Міні-презентації реальних кейсів, представлених людьми, які подолали гемблінг та відновлюються у своєму соціальному середовищі. На нашу думку, для юнаків це слугує гарним прикладом того, як хтось прожив усі аспекти життя із гемблінг-залежністю та наважився визнати її присутність. Це звертає увагу юнаків відповідально виокремлювати адикцію, не дивлячись на її нехімічну вираженість.

3. Дискусійні заходи спрямовані на групове обговорення основних сучасних засад першопричин виникнення та прогресування гемблінгу у середовищі юнаків;

4. Відео-навчальні матеріали, які беруть за основу продемонструвати всю ступінь відповідальності нераціонального споживання кіберадикцій тощо.

5. Екскурсії сучасними інсталяціями, які у візуальний спосіб ознайомлюють юнаків щодо перебігу різних форм ігрової залежності [17].

Розглядаючи одні із найпоширеніших профілактичних підходів до профілаткики гемблінгу серед юнаків слід згадати також про освітньо-тренінгові програми (зокрема лекції та тренінги з розвитку критичного мислення), індивідуальні психологічні консультації. До того ж, одним із провідних методів виступає когнітивно-поведінкова терапія, для якої розроблено спеціалізовану модифікацію з урахуванням особливостей профілактики інтернет-залежності. Такий підхід сприяє формуванню в юнаків навичок саморегуляції при користуванні інтернетом, а також навчає емоційному контролю і стресових реакцій без залучення до онлайн-активності [22].

Серед найбільш ефективних методів профілактики гемблінгу особливе місце займають тренінгові програми. Зокрема, тренінги з профілактики гемблінгу орієнтовані на зменшення рівня залученості юнаків до надмірного використання сучасних цифрових технологій, а також на формування нормальної оцінки власних психоемоційних станів. Окрім вищезгаданого, до вагомих форм роботи також належать тренінги, спрямовані на розвиток

практичних умінь і навичок, які передбачають активне виконання вправ та використання тестових методик на різних етапах (до, під час і після проведення занять) з метою оцінки їхньої ефективності [12]. Окрему групу становлять тренінги, що спрямовані на формування здатності до аналітичного сприйняття інформації, уміння працювати з надійними джерелами, виявляти маніпулятивні повідомлення, пропаганду тощо.

На нашу думку, одним із багатьох якісних інструментів є інтерактивні методи роботи, які сприяють розвитку когнітивних навичок у підлітків. Такі заходи мають на меті навчити підлітків самостійно аналізувати інформаційний контент, протистояти впливу соціального тиску та інформаційного перевантаження, з яким вони стикаються в сучасному техногенному середовищі [9].

До того ж, у практиці профілактики гемблінгу вагомим застосуванням набули тренінги, що спрямовані на розвиток комунікативної компетентності, прийняття групових рішень, а також на корекцію неадаптивних поведінкових стратегій [3].

3.2 Розробка програми профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствавлення та особистісних особливостей серед юнаків

За результатами проведеного емпіричного дослідження, нами була розроблена та апробована програма профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствавлення та особистісних особливостей серед юнаків. Подана програма буде спрямована на гармонізацію наступних особистісних сфер:

1. Підвищення самооцінки особистості;
2. Гармонізація у ставленні до себе та інших;
3. Готовність до пізнання;
4. Нейтралізація особистісної та міжгрупової конфліктності;

5. Формування критичного мислення щодо відповідального споживання ігрових технологій.

Ми вважаємо, що звернення уваги на вищезгадані характеристики допоможе знизити інтенсивність прояву гемблінгу серед юнаків, що у результаті буде представлене нормалізацією та підвищенням раціонального занурення у різні форми ігрової активності. При цьому, значно підвищаться індивідуально-психологічні компоненти особистості, які стануть ресурсами особистості при прийнятті рішень, вирішенні важливих задач, формуванні життєвих стратегій. Відтак, особа покладатиметься первинно на саму себе, братиме відповідальність за свою діяльність, меншою мірою вдаючись до різноманітних форм сучасної цифровізації.

Програма профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків представлена лекційним матеріалом, груповими дискусійними обговореннями, інтерактивними вправами тощо.

Щоб забезпечити корисну взаємодію у рамках тренінгової роботи, нами було представлено наступні її принципи:

1. Конфіденційність
2. Поінформованість учасників щодо кроків взаємодії у рамках тренінгової роботи
3. Самоповага та повага учасників між собою
4. Дотримання правил взаємодії.
5. Рівність.

Очікувані результати у ході апробації програми:

1. підвищення самооцінки особистості;
2. гармонізація у ставленні до себе та інших;
3. готовність до пізнання;
4. нейтралізація особистісної та міжгрупової конфліктності;
5. формування критичного мислення щодо відповідального споживання ігрових технологій.

Структура програми

Програма представлена 5 інтенсивними тренінговими зустрічами, тривалістю по 3 години кожні 2 дні.

Форма проведення програми: тренінг.

Кількість осіб у групі: 10 осіб (15-19 років).

Мета програми: профілактика гемблінгу серед юнаків за допомогою покращення самооцінки, формування образу «Я», активації пізнавального процесу та формування розуміння процесів конфліктної взаємодії та аспектів самозвинувачення.

Алгоритм сесії №1. Ознайомлювальна зустріч.

Самооцінка особистості.

1. Знайомство з учасниками тренінгу, об'єднавшись в одне коло.

Кожен із учасників називає своє ім'я, вік та улюблену комп'ютерну гру, а також свої очікування від тренінгової роботи.

2. Прописування правил взаємодії із фіксацією на дошці. Тренер разом із усіма учасниками взаємодії фіксує релевантні на їх погляд базиси взаємодії, на які будуть спиратись протягом усіх зустрічей.

3. Вправа «Автобіографія за 45 секунд»

Мета: замовивувати учасників написати коротку словесну доповідь про себе переживання невідповідності бажаного і можливого як стресових факторів.

Інструкція: учасники мають дуже коротко охарактеризувати себе, написавши свою біографічну оповідь доступною зрозумілою мовою, тезисно. Час для представлення – 45 секунд (не більше).

4. Рефлексія після вправи. Проговорення інсайтів учасників про самих себе і про колег по груповій взаємодії. Враження від виконання вправи.

5. Лекція на тему «Самооцінка». Тренер разом із учасниками формує основні поняття, які входять у ядро самооцінки особистості,

використовуючи інтерактивну дошку. Також у рамках лекції розглядався вплив різноманітних факторів на самооцінку особистості.

6. Вправа «Позитивні сторони моєї особистості».

Мета: Допомогти учасникам зрозуміти та описати свої позитивні якості.

Інструкція: Кожному учаснику надається аркуш паперу і всі необхідні матеріали. Аркуш поділяється по вертикалі на три великих колонки. У першій з них потрібно написати в стовпчик 10 (не менше) імен реальних відомих осіб/вигаданих героїв персонажів із фільмів і мультфільмів, навіть неважливо, реальні вони чи фантастичні. Важливо інше – ваші вподобання до них. У другій колонці вписуються у стовпчик (навпроти кожного імені) 2-3 характеристики, які найбільше подобаються в цьому персонажі.

У 3 розділі необхідно обчислити продубльовані якості із першої колонки і написати їх за порядком спадання. Наприклад, якщо слово «доброзичливість» повторювалося три рази, слово «ерудованість» – п'ять разів, а «відповідальність» – тільки один раз, то й записати потрібно в стовпчик: доброзичливість, ерудованість, відповідальність.

7. Заключна рефлексивна частина. Обговорення разом з учасниками їх обраних рис у ході вправи та чому саме на них вони зробили акцент. Проведення тотожностей із наявними рисами особистості і якими б вона хотіла гармонізувати.

Алгоритм сесії №2. Позитивність та сила образу «Я»

- 1. Вступна частина.** Обговорюємо інсайти минулої зустрічі у ході взаємодії, свій актуальний стан.
- 2. Вправа «Моя близька людина сказала б про мене, що я...».**

Мета: розвинути навичку позитивної самопрезентації.

Інструкція: учасники сідають у коло, якому по черзі називають своє ім'я, промовляючи фразу, яка починається зі слів: «Мій друг сказав би про

мене, що я...» у позитивній конотації . Висловлюються всі, починаючи з тренера.

3. Рефлексія після вправи. Обговорення між учасниками виявлених складнощів позитивної самопрезентації особистості.

4. Лекційне заняття за тематикою «Що таке образ «Я» і як він формується?».

5. Вправа «Хто я».

Мета: допомогти учасникам усвідомити та вербалізувати основні елементи власного образу «Я».

Інструкція: учасникам взаємодії необхідно написати у стовпчик цифри від 1 до 20. Потім близько 20 разів слід відповісти на запитання «Хто я?». При цьому необхідно вписувати почуття, індивідуально-психологічні характеристики й інтереси для опису себе, починаючи кожную пропозицію із займенника «Я – ...». На завершення вправи всі учасники взаємодії мають голосно прочитати свій перелік групі й відрефлексувати ті відчуття, почуття, емоції, думки, що виникали в процесі виконання цього завдання.

6. Рефлексія після вправи. Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.

7. Арт-техніка «Позитивний портрет».

Мета: гармонізувати прийняття себе підлітками через формування усвідомлення щодо власних продуктивних характеристик, цінностей і ресурсів.

Інструкція: учасники групової взаємодії зображують «позитивний портрет» себе — це може бути образ, слова, кольори чи знаки, які відображають сильні сторони юнака, досягнення, цінності, риси характеру, за які його поважають близькі. Після завершення, за бажанням, учасники діляться із членами групи: що їм у собі подобається найбільше.

8. Рефлексія після вправи. Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.

Алгоритм сесії №3. Пізнавальна активація особистості

1. **Вступна частина.** Обговорюємо отримані інсайти минулої зустрічі у ході взаємодії, свій актуальний стан.
2. **Дискусії за темами «Когнітивна гнучкість і гемблінг: як вони співвідносяться», «Чому необхідно не боятись бути не таким як інші, але бути собою?»**
3. **Вправа «Один предмет – 10 функцій».**

Мета: розвивати уяву та здатність бачити альтернативні способи використання звичних на перший погляд речей.

Інструкція: учасникам необхідно обрати будь-який типовий предмет (олівець, сумка або окуляри). Надалі протягом декількох хвилин сформувані принаймні 10 різноманітних способів його застосування, окрім основного. Вітаються будь-які фантазійні ідеї, а після виконання – усім учасникам взаємодії необхідно поділись найкреативнішим варіантом використання того чи іншого предмету.

4. **Рефлексія після вправи.** Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.
5. **Вправа «Лабіринт прийняття рішень».**

Мета: розвинути в учасників взаємодії стратегії прийняття рішень у ситуаціях невизначеності, навчити бачити альтернативи та аналізувати можливі наслідки.

Інструкція: учасникам пропонується життєва ситуація (наприклад: «Ти отримав два варіанти розвитку подій – залишитися вдома чи поїхати на нову роботу на інший континент» і так далі). Завдання – намалювати алгоритмізований «лабіринт» рішень: посередині – поточна ситуація, а від неї 2-3 шляхи можливих дій. При цьому, необхідно вказати від кожного варіанту – ймовірні наслідки (позитивні, нейтральні або ж негативні).

6. **Рефлексія після вправи.** Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.

Алгоритм сесії №4. Конфлікти та самозвинувачення

- 1. Вступна частина.** Обговорюємо отримані інсайти минулої зустрічі у ході взаємодії, свій актуальний стан.
- 2. Лекція-дискусія на тему «Чи бувають конфлікти корисними?».** У ході реалізації лекційного заняття обговорюємо модельну сітку Томаса-Кілмена.
- 3. Вправа «Я – це не мої помилки».**

Мета: зменшити рівень самозвинувачення та відокремити себе як особистість від власних дій чи промахів.

Інструкція: учасникам роздають аркуші із типовими фразами: «Я зробив помилку, але це не робить мене поганим». Потім кожен записує 1-2 не дуже приємні ситуації, коли він помилявся і за лінією поруч – чого навчився з цього досвіду.

- 4. Рефлексія після вправи.** Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.
- 5. Вправа «Конфлікт з двох сторін».**

Мета: розвиток емпатії та розвиток навичок розгляду конфлікту не тільки зі своєї позиції, а й очима іншої людини.

Інструкція: у парах або в малих підгрупах учасники формулюють умовну ситуацію конфлікту (наприклад: «Тебе насварили та переклали провину за те, чого ти не робив»). Тому, один учасник відстоює свою позицію, другий – прагне уявити мотивацію іншого. Надалі ролі змінюються. Завершується рефлексією із запитанням: «Що змінилося, коли я подивився на ситуацію з іншого боку?»

- 6. Рефлексія після вправи.** Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.
- 7. Вправа «Відео-ролик».**

Мета: показати учасникам іншу сторону проблеми гемблінгу.

Інструкція: у підгрупах по 2 людини учасникам необхідно написати сценарій до соціального відео-ролику, основною метою якого є відповідь на

запитання «Якою думкою про гемблінг я б могла зацікавити своїх знайомих? Друзів?». В кінці останнього дня тренінгу сформувавши єдиний сценарій для можливої зйомки соціального ролику щодо протидії гемблінгу.

8. Рефлексія після вправи. Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.

9. Групова вправа «24 години без гаджетів».

Мета: сформувавши у юнаків усвідомлення щодо ступеня залежності від цифрових пристроїв, допомогти їм простежити власні емоційні та поведінкові реакції у відриві від гаджетів, підвищити здатність до саморефлексії та саморегуляції.

Інструкція: учасникам пропонується домовитися про експеримент: добровільно утриматися від користування смартфоном, планшетом, ноутбуком та іншими гаджетами протягом 24 годин (за можливості — на вихідному дні). Перед початком кожен фіксує свої очікування, страхи чи передбачувані труднощі (у письмовій або усній формі). Єдине, що пропонується – це налаштування сповіщення щодо оголошення повітряних тривог у зв'язку з різного роду небезпекою.

8. Заключна частина.

Алгоритм сесії №5. Життя офлайн. Заключна зустріч

- 1. Вступна частина.** Обговорюємо отримані інсайти минулої зустрічі та домовленості, свій актуальний стан.
- 2. Лекція на тему: «Вплив гемблінгу на життя поза межами мережі».**
- 3. Рефлексія після групової вправи «24 години без гаджетів» життя.** Учасники діляться своїм досвідом, аналізують його.
- 4. Вправа «Життєвий рюкзак».**

Мета: допомогти учаснику усвідомити особисті ресурси, позитивний досвід та установки, які він готовий «взяти з собою» у майбутнє, а також визначити те, що заважає йому рухатися вперед і що варто «залишити» тут.

Інструкція: учасник уявляє, що стоїть на горизонті нового життєвого етапу, і перед ним – символічний рюкзак, у який можна покласти все найважливіше для подальшого руху вперед. Це можуть бути внутрішні ресурси, сильні сторони, нові навички, приємні спогади або думки, що надають впевненості. Все, що заважає – страхи, сумніви, внутрішні обмеження чи негативний досвід учасник взаємодії воліє відмовитись. Для виконання вправи учаснику пропонується поділити аркуш на дві частини. У першій частині він записує те, що хоче залишити в минулому, у другій — те, що хоче взяти із собою в майбутнє. Записи можуть бути у формі слів, фраз, символів або малюнків — у будь-якій зручній для нього формі. Після завершення учасник має можливість, за бажанням, поділитися з групою тим, що для нього стало найціннішим у власному «рюкзаку».

5. Рефлексія після вправи. Учасники діляться враженнями щодо взаємодії.

6. Вправа «Контракт».

Мета: сформувати відповідальне ставлення до стратегій власної поведінки в онлайн-просторі, підвищити самосвідомість, зміцнити внутрішню мотивацію до змін через особисте зобов'язання.

Інструкція: учаснику пропонується підписати персональний «контракт із собою», в якому:

- Відверто сформулювати свою мету, пов'язану з контролем над ігровою або інтернет-активністю (наприклад: «Хочу грати не більше 1 години на тиждень»).
- Визначити конкретні дії, які кожен учасник готовий виконувати («Блокувати гаджет о 22:00», «Грати лише після вирішення важливих справ»).
- Виокремити альтернативи: чим замінити надмірну онлайн-активність (спорт, зустрічі, хобі тощо).

- Формує внутрішню мотивацію: чому це вагомо особисто для нього («Хочу мати більше часу для себе», «Хочу навчитися керувати своїм життям»).

- Ставить підпис — символ підписання контракту із самим собою.

7. Рефлексія після вправи. Учасники діляться своїм досвідом, аналізують його.

8. Проведення ретесту по вхідним методикам.

9. Заключна частина. Обмін враженнями та отриманим досвідом під час реалізації тренінгової роботи.

Таблиця 3.1

Програма профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствавлення та особистісних особливостей серед юнаків

№	Назва вправи	Час виконання
1 сесія «Ознайомлювальна зустріч. Самооцінка особистості»	1. Знайомство з учасниками тренінгу, об'єднавшись в одне коло	30 хв
	2. Правила тренінгової взаємодії	20 хв
	3. Вправа «Автобіографія за 45 секунд»	30 хв
	4. Рефлексивна частина	5 хв
	5. Лекція «Самооцінка»	
	6. Вправа «Позитивні сторони моєї особистості»	25 хв
	7. Заключна рефлексивна частина	10 хв
2 сесія Позитивність та сила образу «Я»	1. Вступна частина	20 хв

	2. Вправа «Моя близька людина сказала б про мене, що я...»	30 хв
	3. Рефлексивна частина	10 хв
	4. Лекція «Що таке образ «Я» і як він формується?»	40 хв
	5. Вправа «Хто я»	30 хв
	6. Рефлексія після вправи	5 хв
	7. Арт-техніка «Позитивний портрет»	40 хв
	8. Рефлексивна частина	10 хв
	3 сесія «Пізнавальна активація особистості»	1. Вступна частина.
2. Дискусії за темами «Когнітивна гнучкість і гемблінг: як вони співвідносяться», «Чому необхідно не боятись бути не таким як інші, але бути собою?»		40 хв
3. Вправа «Один предмет — 10 функцій»		30 хв
4. Рефлексивна частина		10 хв
5. Вправа «Лабіринт прийняття рішень»		30 хв

	6. Рефлексія після вправи	10 хв
4 сесія «Конфлікти та самозвинувачення»	1. Вступна частина	20 хв
	2. Лекція-дискусія на тему «Чи бувають конфлікти корисними?»	40 хв
	3. Вправа «Я – це не мої помилки».	30 хв
	4. Рефлексія після вправи	10 хв
	5. Вправа «Конфлікт з двох сторін»	30 хв
	6. Рефлексія після вправи	10 хв
	7. Вправа «Відео-ролик»	30 хв
	8. Рефлексія після вправи	10 хв
	9. Групова вправа «24 години без гаджетів»	10 хв
Сесія №5. Життя офлайн. Заключна зустріч	1. Вступна частина	20 хв
	2. Лекція на тему: «Вплив гемблінгу на життя поза межами мережі»	40 хв
	3. Рефлексія після групової вправи «24 години без гаджетів» життя	20 хв
	4. Вправа «Життєвий рюкзак»	30 хв

	5. Рефлексія після вправи	10 хв
	6. Вправа «Контракт»	30 хв
	7. Рефлексія після вправи	10 хв
	8. Проведення ретесту по вхідним методикам	40 хв
	9. Заключна частина	10 хв

За результатами ретесту репрезентативної вибірки з 10 осіб (із числа юнаків, які мають досвід інтенсивного проникнення у різні форми гемблінгу), нами було виявлено сприятливу динаміку гармонізації їх системи самоставлень та активізації індивідуально-психологічних характеристик у ході апробації програми профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоставлення та особистісних особливостей серед юнаків.

Таблиця 3.2

Порівняльна таблиця результатів до та після тренінгу - експериментальної групи юнаків, які мають досвід інтенсивного занурення у різні форми гемблінгу за методикою «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)»

Основні особистісні характеристики юнаків																		
	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	$\frac{Q}{1}$	$\frac{Q}{2}$	$\frac{Q}{3}$	$\frac{Q}{4}$	M	D
До	5,9	4,0	5,5	5,9	5,8	5,6	4,7	5,2	5,3	4,7	5,7	6,5	6	5,9	4,7	6,1	5,8	
Після	5,9	4,3	5,7	6,3	6,2	6,0	5,2	5,5	5,1	5,1	6,0	5,7	6,3	6,7	5,3	5,4	5,5	

Таблиця 3.3

**Порівняльна таблиця результатів до та після тренінгу -
експериментальної групи юнаків, які мають досвід інтенсивного
занурення у різні форми гемблінгу за методикою «Тест на
інтернет-залежність» К.Янг**

Ступінь інтенсивності інтернет-залежності	
До	61,3
Після	59,7

Таблиця 3.4

**Порівняльна таблиця результатів до та після тренінгу -
експериментальної групи юнаків, які мають досвід інтенсивного
занурення у різні форми гемблінгу за методикою «Методикою
дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантилєєвим)**

Особисті компоненти самоствалень									
	від кри тіст ь	сам овп евн ені сть	сам оке рів ниц тво	дзе рка льн е Я	сам оці нні сть	сам опр ийн ятт я	сам опр ив' яза ніс ть	кон флі ктн іст ь	само звин увач ення
До	5,3	6,1	6,1	5,8	6,9	5,4	5,3	5,6	5,5
Після	5,8	6,7	6,8	6,3	7,3	5,8	4,1	4,7	5,1

Таблиця 3.5

**Порівняльна таблиця результатів до та після тренінгу -
експериментальної групи юнаків, які мають досвід інтенсивного
занурення у різні форми гемблінгу за методикою «Методика діагностики
схильності до різних залежностей» (модифікована Александровим Д.О.)**

	Інформаційна	Комп'ютерна	Загальна	Ігрова
--	--------------	-------------	----------	--------

	залежність	залежність	схильність до залежності	залежність
До	10,7	9,5	11,7	9,8
Після	10,2	8,7	11	8,8

Так, за результатами ретесового дослідження експериментальної групи було виявлено, що у ході підвищення показників компонентів самоствавлення та особистісних особливостей юнаків, знизилась показники інтенсивності прояву форм гемблінгу, що цілковито підтвердило нашу вхідну гіпотезу про їх взаємозв'язок. Отже, в усередненому профілі фокус-групи із числа юнаків за психодіагностичною методикою «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» зростали наступні показники: готовність до прояву інтелектуального потенціалу (+0,3), емоційна стійкість (+0,2), домінантні прояви (+0,4), експресивність (+0,4), нормативність поведінки (+0,4), сміливість (+0,5), чутливість (+0,3), розвиненість уваги (+0,4), дипломатичність (+0,3), готовність до радикальних рішень (+0,3), нонконформізм (+0,8), високий рівень самоконтролю (+0,6). При цьому, стабільними залишились показники товаришкості, які і так представлені на нормальному рівні проявленості, а позитивну тенденцію до зниження виявлено між зниженням підозрливості у бік зростання довірливості (-0,2), а також між нейтралізацією тривожного стану (= -0,8) та зниженням напруженості (-0,7) та нормалізацією самооцінки у бік адекватної (-0,3). При цьому, помітно зросли показники за «Методикою дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантилеєвим): відкритості (+0,5), самовпевненості (+0,6), самокерівництва (+0,7), дзеркального «Я» (+0,5), самоцінності (+0,4), самоприйняття (+0,4). Також виявлено зниження непродуктивних показників за даною методикою, а саме: самоприв'язаності (-0,8), конфліктності (-0,9), самозвинувачення (-0,4). Зростання та нормалізація поданих показників вплинула на зниження інтенсивності прояву інтернет (-1,6), ігрової (-1), інформаційної (-0,5), комп'ютерної (-0,8), а також загальної схильності до залежності (-0,7).

Відтак, незважаючи на короткочасність імплементації програми, виявлені значні підвищення показників компонентів самоствалення особистості та її основних особистісних характеристик, які впливають на зниження інтенсивності прояву гемблінгу серед юнаків. При подальшому перманентному застосуванні, результативність програми буде зростати. Тому зі збільшеним тренінговим впливом можна зробити прогноз щодо підвищення особистісних характеристик та компонентів самоствалення у рамках практики соціальної роботи.

Висновки до 3 розділу

За результатами проведеного емпіричного дослідження, нами була розроблена та апробована програма профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків. Подана програма буде спрямована на гармонізацію наступних особистісних сфер: підвищення самооцінки особистості, гармонізація у ставленні до себе та інших, готовність до пізнання, нейтралізація особистісної та міжгрупової конфліктності та формування критичного мислення щодо відповідального споживання ігрових технологій. Ми вважаємо, що звернення уваги на вищезгадані характеристики допоможе знизити інтенсивність прояву гемблінгу серед юнаків, що у результаті буде представлене нормалізацією та підвищенням раціонального до занурення у різні форми ігрової активності. При цьому, значно підвищуються індивідуально-психологічні компоненти особистості, які стануть ресурсами особистості при прийнятті рішень, вирішенні важливих задач, формуванні життєвих стратегій. Відтак, особа покладатиметься первинно на саму себе, братиме відповідальність за свою діяльність, меншою мірою вдаючись до різноманітних форм сучасної цифровізації.

Програма профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків

представлена 5 інтенсивними тренінговими зустрічами, тривалістю по 3 години кожні 2 дні. За результатами ретесту репрезентативної вибірки з 10 осіб (із числа юнаків, які мають досвід інтенсивного проникнення у різні форми гемблінгу), нами було виявлено сприятливу динаміку гармонізації їх системи самоставлень та активізації індивідуально-психологічних характеристик у ході апробації програми профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоставлення та особистісних особливостей серед юнаків.

Так, у ході підвищення показників компонентів самоставлення та особистісних особливостей юнаків, знизилась показники інтенсивності прояву форм гемблінгу, що цілковито підтвердило нашу вхідну гіпотезу про їх взаємозв'язок. Отже, в усередненому профілі фокус-групи із числа юнаків за психодіагностичною методикою «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» зростали наступні показники: готовність до прояву інтелектуального потенціалу (+0,3), емоційна стійкість (+0,2), домінантні прояви (+0,4), експресивність (+0,4), нормативність поведінки (+0,4), сміливість (+0,5), чутливість (+0,3), розвиненість уваги (+0,4), дипломатичність (+0,3), готовність до радикальних рішень (+0,3), нонконформізм (+0,8), високий рівень самоконтролю (+0,6). При цьому, стабільними залишились показники товариськості, які і так представлені на нормальному рівні проявленості, а позитивну тенденцію до зниження виявлено між зниженням підозрливості у бік зростання довірливості (-0,2), а також між нейтралізацією тривожного стану (= -0,8) та зниженням напруженості (-0,7) та нормалізацією самооцінки у бік адекватної (-0,3). При цьому, помітно зросли показники за «Методикою дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантилеєвим): відкритості (+0,5), самовпевненості (+0,6), самокерівництва (+0,7), дзеркального «Я» (+0,5), самоцінності (+0,4), самоприйняття (+0,4). Також виявлено зниження непродуктивних показників за даною методикою, а саме: самоприв'язаності (-0,8), конфліктності (-0,9), самозвинувачення (-0,4). Зростання та нормалізація поданих показників вплинула на зниження інтенсивності прояву

інтернет (-1,6), ігрової (-1), інформаційної (-0,5), комп'ютерної (-0,8), а також загальної схильності до залежності (-0,7).

Відтак, незважаючи на короткочасність імплементації програми, виявлені значні підвищення показників компонентів самоствалень особистості та її основних особистісних характеристик, які впливають на зниження інтенсивності прояву гемблінгу серед юнаків. При подальшому перманентному застосуванні, результативність програми буде зростати. Тому зі збільшеним тренінговим впливом можна зробити прогноз щодо підвищення особистісних характеристик та компонентів самоствалення у рамках практики соціальної роботи.

ВИСНОВКИ

1. Згідно результатів отриманого теоретичного аналізу профілактики гемблінгу серед юнаків як напряду соціальної роботи, нами було доведено актуальність обраної тематики у практичній діяльності фахівця соціальної роботи. За узагальненим визначенням від МОЗ, гемблінг (або ігрова залежність) – це позанормова спрямованість індивіда до азартної ігрової поведінки. Як нами було досліджено, даний стан проявляється через надмірне збудження індивіда, психоемоційні коливання, через що в організмі адикта відбувається викид гормонів ендорфіну та кортизолу. До того ж, нами були проаналізовані критерії оцінювання ігрової залежності, представлені у DSM-5 та Міжнародній статистичній класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (ICD-11), серед яких виділено: втрату контролю, пріоритезацію, тривалу плинність занурення у агент адикції, розвиток проживання індивідом психоемоційних дисгармоній. Також нами було представлено опис ігрової залежності згідно нейронаукових даних. Окрім того, у межах теоретичного аналізу було проаналізовано типологію інтернет-адикцій, запропоновану К. Янг, за якою виокремлюють такі основні форми інтернет-адикції: віртуальні міжособистісні взаємодії (залежність від онлайн-спілкування), патологічна залученість до азартних ігор, obsesивна потреба у тривалому перебуванні за комп'ютером або використанні цифрових пристроїв, кіберсексуальна залежність, а також неконтрольоване й надмірне використання інтернету у формі web-серфінгу.

2. За теоретичними дослідженнями сучасних підходів до вивчення профілактики гемблінгу серед юнаків як напряду соціальної роботи, нами було досліджено, що саме період юнацтва охоплює віковий проміжок 15-19 років, який відповідає 5 психосоціальної стадії за Е.Еріксоном, коли стрімкого розвитку набуває формування індивідуально-психологічних якостей, полярний розвиток нового середовища інтересу. Тобто періоду, коли юнакові хочеться детально дослідити свої потреби, сподівання, досягнути нових вершин, виявити свою приналежність, сформуванати вектори власних

інтересів, які стануть основою його спрямованості у житті. За умови позитивного проходження даного кризового періоду – у них формується відчуття власної ідентичності та розуміння своєї особистості. Також нами було доведено важливість комплексного підходу при здійсненні профілактичних заходів попередження адиктивної ігрової поведінки юнака із залученням не лише різнопрофільних фахівців, а й родинного оточення, його освітнього простору, усіх сфер індивіда, які можуть впливати на його психоемоційний стан та життєві пріоритети. Особливої важливості набули напрацювання 2 фундаментальних чинників ігрової залежності: інформаційного (акцентує увагу переважно на негативних наслідках адиктивної поведінки) та поведінкового (зосереджується на попередніх першопричинах розвитку ігрової адикції). Крім того, нами були досліджені основні тези спрямованості здійснення профілактики залежно від ступеня – первинної (попередження прояву), вторинної (мінімізація наслідків поширення) або ж третинної (подолання наявних проявів ігрової залежності).

2. У ході констатувального етапу дослідження, нами було використано наступний методичний інструментарій «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» на виявлення основних особистісних особливостей юнаків, «Методики дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантелеєвим), Тесту Кімберлі Янг на інтернет-залежність («Internet Addiction Test»), а також «Методики діагностики схильності до різних залежностей» (модифіковану Александровим Д.О.) задля дослідження впливу компонентів особистісних характеристик та актуального рівня самоствавлення індивіда на інтенсивність розвитку ігрової адикції. Результати кореляційних аналізів підтверджують те, що система самоствавлень серед юнаків має складну внутрішню структуру, де ключовими факторами стабільності виступають самовпевненість, самокерівництво, самоцінність та самоприйняття, тоді як надмірна самовідданість, конфліктність і самозвинувачення можуть виступати факторами ризику для розвитку залежної поведінки. Також, було доведено комплексний характер особистісної структури юнаків: когнітивна, емоційна

та соціальна сфери тісно взаємопов'язані, а стабільність одних характеристик часто супроводжується розвитком інших. З огляду на специфіку досліджуваної тематики, особливу увагу слід звернути на роль емоційної стабільності, самоконтролю та адекватної самооцінки як факторів профілактики адиктивної поведінки. Цікавою емпіричною тенденцією стало формування інтернет-залежності серед юнаків, яке асоціюється зі зниженим рівнем самовпевненості, самокерівництва та позитивного самосприйняття, підвищеною відкритістю, конфліктністю та самовідданістю. Ці психологічні особливості необхідно враховувати під час розроблення профілактичних програм соціальної роботи з молоддю. При цьому, інтернет-залежність серед юнаків не є ізольованим явищем, а тісно пов'язана з іншими формами поведінкової залежності, зокрема інформаційною, ігровою та комп'ютерною залежністю. У структурі ризику розвитку інтернет-залежності та інших пов'язаних форм адиктивної поведінки серед юнаків ключову роль відіграють особистісні риси: низький рівень самовпевненості, самоцінності, самосприйняття та самокерівництва, а також підвищена відкритість, самовідданість і конфліктність.

3. Можна констатувати, що профілактика гемблінгу серед юнаків має бути спрямована на заходи гармонізації особистісних ресурсів, які передбачають: розвиток навичок самоконтролю, емоційної стійкості та регуляції поведінки, що дозволить зменшити ризик імпульсивних проявів та надмірного залучення до онлайн-активностей, формування позитивного образу Я через підтримку самоцінності, самоприйняття та самокерівництва, що сприятиме зміцненню внутрішньої стабільності, підвищення когнітивної гнучкості, практичності та здатності до соціальної адаптації як ресурсів психологічної резильєнтності, зменшення рівня особистісної напруженості, конфліктності та самозвинувачення, що дозволить гармонізувати міжособистісні взаємини та знизити потребу у втечі у віртуальне середовище, розвиток критичного мислення та відповідального ставлення до використання Інтернету, що включає усвідомлення ризиків надмірного

онлайн-перебування. Відтак, на ці досліджені закономірності між чинниками інтенсивності прояву гемблінгу, компонентами системи самоствалень та основними особистісними особливостями юнаків, ми будемо спиратись у ході апробації програми профілактики гемблінгу засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків.

4. За результатами проведеного емпіричного дослідження, нами була розроблена та апробована програма профілактики гемблінгу серед підлітків засобами підвищення компонентів самоствалення та особистісних особливостей серед юнаків. Подана програма буде спрямована на гармонізацію наступних особистісних сфер: підвищення самооцінки особистості, гармонізація у ставленні до себе та інших, готовність до пізнання, нейтралізація особистісної та міжгрупової конфліктності та формування критичного мислення щодо відповідального споживання ігрових технологій. Ми вважаємо, що звернення уваги на вищезгадані характеристики допоможе знизити інтенсивність прояву гемблінгу серед юнаків, що у результаті буде представлено нормалізацією та підвищенням раціонального до занурення у різні форми ігрової активності. При цьому, значно підвищуються індивідуально-психологічні компоненти особистості, які стануть ресурсами особистості при прийнятті рішень, вирішенні важливих задач, формуванні життєвих стратегій. Відтак, особа покладатиметься первинно на саму себе, братиме відповідальність за свою діяльність, меншою мірою вдаючись до різноманітних форм сучасної цифровізації.

5. У ході підвищення показників компонентів самоствалення та особистісних особливостей юнаків, знизились показники інтенсивності прояву форм гемблінгу, що цілковито підтвердило нашу вхідну гіпотезу про їх взаємозв'язок. Отже, в усередненому профілі фокус-групи із числа юнаків за психодіагностичною методикою «Тест Кеттелла (16 RF-опитувальник)» зростали наступні показники: готовність до прояву інтелектуального потенціалу (+0,3), емоційна стійкість (+0,2), домінантні прояви (+0,4), експресивність (+0,4), нормативність поведінки (+0,4), сміливість (+0,5),

чутливість (+0,3), розвиненість уваги (+0,4), дипломатичність (+0,3), готовність до радикальних рішень (+0,3), нонконформізм (+0,8), високий рівень самоконтролю (+0,6). При цьому, стабільними залишились показники товариськості, які і так представлені на нормальному рівні проявленості, а позитивну тенденцію до зниження виявлено між зниженням підозрливості у бік зростання довірливості (-0,2), а також між нейтралізацією тривожного стану (= -0,8) та зниженням напруженості (-0,7) та нормалізацією самооцінки у бік адекватної (-0,3). При цьому, помітно зросли показники за «Методикою дослідження самовідносин» (за С.Р.Пантилеєвим): відкритості (+0,5), самовпевненості (+0,6), самокерівництва (+0,7), дзеркального «Я» (+0,5), самоцінності (+0,4), самоприйняття (+0,4). Також виявлено зниження непродуктивних показників за даною методикою, а саме: самоприв'язаності (-0,8), конфліктності (-0,9), самозвинувачення (-0,4). Зростання та нормалізація поданих показників вплинула на зниження інтенсивності прояву інтернет (-1,6), ігрової (-1), інформаційної (-0,5), комп'ютерної (-0,8), а також загальної схильності до залежності (-0,7).

Відтак, незважаючи на короткочасність імплементації програми, виявлені значні підвищення показників компонентів самоставлень особистості та її основних особистісних характеристик, які впливають на зниження інтенсивності прояву гемблінгу серед юнаків. При подальшому перманентному застосуванні, результативність програми буде зростати. Тому зі збільшеним тренінговим впливом можна зробити прогноз щодо підвищення особистісних характеристик та компонентів самоставлення у рамках практики соціальної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Д.О. Теоретичні основи соціальної взаємодії: навч. посіб. К.: ВПЦ «Київський університет», 2019. – 267 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навч. посіб. / О. В. Безпалько – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
3. Блінов О. А. Особливості організації проведення психологічного тренінгу. Вісник : зб. наук. статей Київського міжнародного університету. Серія: Психологічні науки. Київ : КиМУ, 2008. Вип. 12. С. 9–23.
4. Большот Т. Ю. Психічні та поведінкові розлади в осіб молодого віку з комп'ютерною залежністю (клініка, корекція та профілактика) : автореф. дис. ... кандидата медичних наук. Київ, 2005. 36 с.
5. Брагой О.О. Кіберадикція підлітків: особливості діагностики, психокорекції та профілактики : Кваліфікаційна робота здобувача освітнього ступеня магістр спеціальності 053 Психологія / Кер.: канд. філос. наук, доц. Запорожченко О.В. - Ізмаїл, 2021. - 115 с.
6. Дідик Н. М. Соціально-педагогічна профілактика ігрової залежності. Молодий вчений. 2015. № 2(6). С. 230–233.
7. Ігрова залежність: тест самооцінки ризику проблемного чи патологічного гемблінгу. МОЗ. URL: <https://moz.gov.ua/uk/igrova-zalezhnist-test-samoocinki-riziku-problemnogo-chi-patologichnogo-gemblingu>.
8. Капська А. Й. Соціальна педагогіка: підручник / А. Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
9. Керівні принципи профілактики і лікування інтернет-залежності (Internet Gaming Disorder). *Всесвітня організація зі здоров'я*. 2018
10. Коротяєва Л.М. Гемблінг або поведінка гравців (Gambling behavior) / Л. М. Коротяєва. // Вісник гуманітарного Наукового товариства: наукові праці. 2022. №22. С. 54

11. Марута Н.О., Мінко О.І. Емоційні порушення при пограничних психічних розладах та алкогольної залежності (діагностика та принципи лікування): Методичні рекомендації. Харків, 2003. 20 с.
12. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу : Навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 192 с.
13. Перепилиця А. Проблема комп'ютерних ігор як альтернатива реальності // Актуальні проблеми психології: методологія і теорія психології – 2019. -№4. – С.264-278. <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v14/i1/27.pdf>
14. Петровський І. І. Профілактика інтернет-залежності як чинника соціально-психологічної дезадаптації підлітків. Київ, 2024. 72 с.
15. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / І. Д. Зверева. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
16. Терещук Н. В. Ігрова залежність у підлітковому віці як форма адиктивної поведінки / Н. В. Терещук // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 2. – С. 8-13.
17. Тодорцева Ю.В. Специфіка профілактики гемблінгу у студентському середовищі на засадах мобільності. URL: http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2019/12/TOM-3-Zbirnik-9-mizhn_-nauk-prakt-int.-konf..pdf#page=424
18. Янг К. С. Діагноз – інтернет-залежність. Світ Інтернету. 2000. № 2. С. 24– 27
19. Abbott, D. A., Cramer, S. L., & Sherrets, S. D. (1995). Pathological Gambling and the Family: Practice Implications. *Families in Society*, 76(4), 213-219. <https://doi.org/10.1177/104438949507600402>
20. Brevers, D., Sescousse, G., Maurage, P., & Billieux, J. (2019). Examining neural reactivity to gambling cues in the age of online betting. *Current behavioral neuroscience reports*, 6(3), 59–71. <https://doi.org/10.1007/s40473-019-00177-2>
21. Castrén, S., Järvinen-Tassopoulos, J., & Raitasalo, K. (2021). Money used in gaming is associated with problem gambling: Results of the ESPAD 2019

Finland. *Journal of behavioral addictions*, 10(4), 932–940. Advance online publication. <https://doi.org/10.1556/2006.2021.00076>.

22. Chae, D., Kim, H., & Kim, Y. Sex differences in the factors influencing Koreancollege students' addictive tendency toward social networking sites. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 2018. Vol. 16. P. 1–12.

23. Custer R. L. Profile of the pathological gambler / R. L. Custer // *J. Clin. Psychiatry*. – 1984. – Vol. 45. – No 12. – Prt 2. – P. 35 – 38.

24. Erikson and Psychosocial Theory. *Theories of Human Development*. 2015. P. 103–132. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315662466-10>

25. Ford, M., & Håkansson, A. (2020). Problem gambling, associations with comorbid health conditions, substance use, and behavioural addictions: Opportunities for pathways to treatment. *PloS one*, 15(1), e0227644. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227644>

26. Gentile D. A., Choo H., Liau A., Sim T., Li D.D. Pathological video game use among youths: A two-year longitudinal study. *Pediatrics*. 2011. Vol. 127. No 2. Pp. 319–329.

27. Goldberg I. Internet-addiction disorder. 1996. Vol. 3. № 4. P. 403–412. URL: Psychom.net [Electronic resource] <http://www.psycom.net>

28. Griffiths M. D. Internet addiction – time to be taken seriously? / M. D. Griffiths // *Addiction Research*, 2000. – Vol. 8. – № 5. – P. 413-419

29. Hofmarcher, T., Romild, U., Spångberg, J., Persson, U., & Håkansson, A. (2020). The societal costs of problem gambling in Sweden. *BMC public health*, 20(1), 1921. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-10008-9>

30. Jääskeläinen, P., & Kuusisto, K. (2025). Problematic gambling in municipal social work in Tampere, Finland: Social workers' perceptions of service pathways before the casino opening and the health and social services reform. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift : NAT*, 14550725251325032. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/14550725251325032>

31. Koomson, I., Churchill, S.A. & Munyanyi, M.E. Gambling and Financial Stress. *Soc Indic Res* 163, 473–503 (2022). <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02898-6>
32. López-Del-Hoyo, Y., Monreal-Bartolomé, A., Aisa, P., Pérez-Aranda, A., Plana, C., Poblador, J. A., Casterad, J., García-Campayo, J., & Montero-Marin, J. (2022). The Gambling Habits of University Students in Aragon, Spain: A Cross-Sectional Study. *International journal of environmental research and public health*, 19(8), 4553. <https://doi.org/10.3390/ijerph19084553>
33. Monreal-Bartolomé, A., Barceló-Soler, A., García-Campayo, J., Bartolomé-Moreno, C., Cortés-Montávez, P., Acon, E., Huertes, M., Lacasa, V., Crespo, S., Lloret-Irles, D., Sordo, L., Clotas Bote, C., Puigcorbé, S., & López-Del-Hoyo, Y. (2023). Preventive Gambling Programs for Adolescents and Young Adults: A Systematic Review. *International journal of environmental research and public health*, 20(6), 4691. <https://doi.org/10.3390/ijerph20064691>
34. O’Loughlin, I., Blaszczynski, A. Comparative Effects of Differing Media Presented Advertisements on Male Youth Gambling Attitudes and Intentions. *Int J Ment Health Addiction* 16, 313–327 (2018). <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9753-z>
35. Peixoto, M., Dores, A., Monteiro, M. *et al.* Executive Function in Gambling Disorder: A Meta-analysis on Neuropsychological Evidence. *J Gambl Stud* (2025). <https://doi.org/10.1007/s10899-025-10383-1>
36. Primi, C., Sanson, F., Vecchiato, M., Serra, E., & Donati, M. A. (2022). Loot boxes use, video gaming, and gambling in adolescents: Results from a path analysis before and during COVID-19-pandemic-related lockdown in Italy. *Frontiers in psychology*, 13, 1009129. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1009129>
37. Reuter J., Raedler T. at al. Pathological gambling is linked to reduced activation of the mesolimbic reward system. *Nat. Neurosci.* 2005. Vol. 8. No 2. Pp. 147–148]

38. Sklar, A., & Derevensky, J. L. (2011). Way to Play: Analyzing Gambling Ads for Their Appeal to Underage Youth. *Canadian Journal of Communication*, 35(4). <https://doi.org/10.22230/cjc.2010v35n4a2331>
39. Suler J. R. Personality Types in Cyberspace [Electronic resource] / J. R. Suler // Available from: www.rider.edu/suler/psycyber/psycyber.html
40. Tran, L. T., Wardle, H., Colledge-Frisby, S., Taylor, S., Lynch, M., Rehm, J., Volberg, R., Marionneau, V., Saxena, S., Bunn, C., Farrell, M., & Degenhardt, L. (2024). The prevalence of gambling and problematic gambling: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet. Public health*, 9(8), e594–e613. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(24\)00126-9](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(24)00126-9)
41. Wittek C.T., Finseras T.R. Prevalence and predictors of video game addiction: A study based on a national representative sample of gamers. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2015.Vol 14. No 5. Pp. 672–686.
42. Young K. S. Internet Addiction: the emergence of new clinical disorder. *Cyberpsychology and Behavior*. 1996. №3. P.534

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати дослідження за «Методикою дослідження самовідносин»

Частина 1

Стать	Вік	Відкритість	Процентний показник відкритості	Самовпевненість	Процентний показник самовпевненості	Самокерівництво	Процентний показник самокерівництва
1	15	6	54,5	8	57,1	9	75,0
2	17	4	36,3	11	78,6	11	91,7
2	16	5	45,5	6	42,9	7	58,3
1	15	3	27,3	7	50,0	4	33,3
1	16	8	72,7	6	42,9	10	83,3
2	15	4	36,4	5	35,7	6	50,0
2	15	7	63,6	3	21,4	2	16,7
1	16	6	54,5	2	14,3	4	33,3
1	16	8	72,7	5	35,7	4	33,3
1	17	8	72,7	6	42,9	5	41,7
1	15	6	54,5	4	28,6	2	16,7
2	15	9	81,8	6	42,9	4	33,3
2	16	7	63,6	7	50,0	6	50,0
2	15	9	81,8	5	35,7	5	41,7
1	15	7	63,6	3	21,4	7	58,3
2	16	8	72,7	2	14,3	5	41,7
2	16	8	72,7	5	35,7	3	25,0
1	17	9	81,8	6	42,9	4	33,3
1	16	10	90,9	4	28,6	3	25,0
1	15	8	72,7	3	21,4	2	16,7
1	17	6	54,5	4	28,6	5	41,7
1	15	7	63,6	5	35,7	5	41,7
1	15	6	54,5	5	35,7	4	33,3
2	17	9	81,8	5	35,7	5	41,7

2	15	9	81,8	5	35,7	5	41,7
1	16	8	72,7	3	21,4	3	25,0
2	16	10	90,9	4	28,6	2	16,7
1	16	9	81,8	3	21,4	4	33,3
2	15	6	54,5	2	14,3	3	25,0
2	17	7	63,6	5	35,7	6	50,0
2	18	5	45,5	5	35,7	5	41,7
1	19	3	27,3	7	50,0	6	50,0
2	18	4	36,4	8	57,1	4	33,3
2	19	5	45,5	6	42,9	7	58,3
1	19	7	63,6	7	50,0	8	66,7
1	18	2	18,2	4	28,6	6	50,0
2	17	5	45,5	6	42,9	7	58,3
1	18	8	72,7	3	21,4	5	41,7
1	17	3	27,3	8	57,1	6	50,0
2	16	11	100,0	4	28,6	4	33,3
1	18	9	81,8	5	35,7	5	41,7
1	15	5	45,5	3	21,4	3	25,0
2	15	8	72,7	4	28,6	4	33,3
1	15	6	54,5	6	42,9	2	16,7
2	15	10	90,9	3	21,4	4	33,3
1	18	8	72,7	5	35,7	6	50,0
1	15	8	72,7	9	64,3	4	33,3
2	15	9	81,8	6	42,9	3	25,0
2	17	7	63,6	4	28,6	2	16,7
1	16	9	81,8	3	21,4	5	41,7
2	16	7	63,6	6	42,9	4	33,3
2	17	9	81,8	3	21,4	6	50,0
1	15	8	72,7	4	28,6	7	58,3
1	18	2	18,2	7	50,0	10	83,3
2	19	6	54,5	6	42,9	9	75,0
2	16	5	45,5	8	57,1	7	58,3

1	19	3	27,3	7	50,0	9	75,0
1	17	5	45,5	6	42,9	7	58,3
2	17	8	72,7	12	85,7	10	83,3
1	18	7	63,6	9	64,3	11	91,7
2	18	3	27,3	8	57,1	9	75,0
1	17	6	54,5	8	57,1	8	66,7
1	19	7	63,6	8	57,1	8	66,7
1	19	2	18,2	5	35,7	7	58,3
2	19	5	45,5	6	42,9	8	66,7

Частина 2

Стат ь	Вік	Дзер каль не Я	Процен тний показни	Сам оцін ніст ь	Проце нтний показн	Сам опри йнят тя	Проце нтний показн	Сам овід дані сть	Проце нтний показн	Кон флік тніс ть	Проце нтний показн	Самоз винув аченн я	Проце нтний показн
			к дзеркал ьного я		ик показн ності		ик самоп рийнят тя		ик самові ддано сті		ик конфлі кності		ик самозв инувач ення
1	15	7	63,6	10	71,4	6	50,0	5	45,5	3	20,0	7	70,0
2	17	6	54,5	11	78,6	8	66,7	5	45,5	10	66,7	7	70,0
2	16	4	36,4	8	57,1	5	41,7	4	36,4	5	33,3	6	60,0
1	15	2	18,2	6	42,9	2	16,7	2	18,2	3	20,0	3	30,0
1	16	8	72,7	11	78,6	8	66,7	6	54,5	5	33,3	5	50,0
2	15	9	81,8	6	42,9	6	50,0	4	36,4	3	20,0	1	10,0
2	15	4	36,4	3	21,4	1	8,3	8	72,7	4	26,7	7	70,0
1	16	6	54,5	2	14,3	3	25,0	6	54,5	7	46,7	6	60,0
1	16	5	45,5	5	35,7	4	33,3	8	72,7	10	66,7	8	80,0
1	17	6	54,5	3	21,4	6	50,0	6	54,5	8	53,3	6	60,0
1	15	7	63,6	5	35,7	4	33,3	7	63,6	9	60,0	10	100,0
2	15	4	36,4	3	21,4	2	16,7	8	72,7	9	60,0	7	70,0
2	16	3	27,3	4	28,6	5	41,7	4	36,4	7	46,7	8	80,0
2	15	6	54,5	5	35,7	5	41,7	6	54,5	9	60,0	10	100,0
1	15	5	45,5	3	21,4	2	16,7	5	45,5	7	46,7	8	80,0

2	16	4	36,4	3	21,4	3	25,0	9	81,8	11	73,3	5	50,0
2	16	3	27,3	4	28,6	3	25,0	7	63,6	7	46,7	3	30,0
1	17	5	45,5	7	50,0	6	50,0	6	54,5	8	53,3	3	30,0
1	16	4	36,4	4	28,6	2	16,7	8	72,7	10	66,7	5	50,0
1	15	7	63,6	6	42,9	7	58,3	9	81,8	10	66,7	4	40,0
1	17	6	54,5	7	50,0	5	41,7	8	72,7	9	60,0	7	70,0
1	15	5	45,5	8	57,1	6	50,0	8	72,7	11	73,3	9	90,0
1	15	2	18,2	4	28,6	3	25,0	8	72,7	12	80,0	8	80,0
2	17	6	54,5	5	35,7	6	50,0	5	45,5	8	53,3	5	50,0
2	15	5	45,5	6	42,9	7	58,3	9	81,8	11	73,3	9	90,0
1	16	5	45,5	6	42,9	6	50,0	5	45,5	7	46,7	5	50,0
2	16	3	27,3	4	28,6	5	41,7	9	81,8	10	66,7	8	80,0
1	16	6	54,5	5	35,7	6	50,0	5	45,5	7	46,7	5	50,0
2	15	5	45,5	6	42,9	8	66,7	10	90,9	15	100,0	9	90,0
2	17	8	72,7	9	64,3	7	58,3	5	45,5	4	26,7	6	60,0
2	18	7	63,6	7	50,0	8	66,7	5	45,5	6	40,0	7	70,0
1	19	7	63,6	7	50,0	7	58,3	3	27,3	4	26,7	5	50,0
2	18	6	54,5	9	64,3	10	83,3	4	36,4	3	20,0	6	60,0
2	19	9	81,8	11	78,6	11	91,7	2	18,2	6	40,0	5	50,0
1	19	10	90,9	13	92,9	10	83,3	5	45,5	7	46,7	6	60,0
1	18	7	63,6	8	57,1	9	75,0	4	36,4	3	20,0	5	50,0
2	17	8	72,7	7	50,0	7	58,3	5	45,5	6	40,0	5	50,0
1	18	5	45,5	6	42,9	8	66,7	2	18,2	7	46,7	4	40,0
1	17	8	72,7	8	57,1	6	50,0	3	27,3	5	33,3	5	50,0
2	16	4	36,4	5	35,7	5	41,7	8	72,7	12	80,0	8	80,0
1	18	4	36,4	4	28,6	6	50,0	7	63,6	10	66,7	7	70,0
1	15	2	18,2	4	28,6	3	25,0	7	63,6	9	60,0	5	50,0
2	15	5	45,5	3	21,4	6	50,0	5	45,5	7	46,7	6	60,0
1	15	4	36,4	5	35,7	7	58,3	6	54,5	6	40,0	5	50,0
2	15	3	27,3	3	21,4	4	33,3	3	27,3	7	46,7	8	80,0
1	18	7	63,6	5	35,7	6	50,0	9	81,8	13	86,7	10	100,0
1	15	6	54,5	5	35,7	5	41,7	7	63,6	8	53,3	6	60,0

2	15	3	27,3	2	14,3	3	25,0	8	72,7	10	66,7	9	90,0
2	17	4	36,4	3	21,4	5	41,7	7	63,6	9	60,0	9	90,0
1	16	6	54,5	5	35,7	3	25,0	8	72,7	11	73,3	10	100,0
2	16	3	27,3	3	21,4	3	25,0	6	54,5	7	46,7	6	60,0
2	17	5	45,5	6	42,9	5	41,7	5	45,5	7	46,7	5	50,0
1	15	4	36,4	3	21,4	2	16,7	9	81,8	10	66,7	8	80,0
1	18	8	72,7	8	57,1	9	75,0	5	45,5	7	46,7	6	60,0
2	19	10	90,9	12	85,7	10	83,3	6	54,5	5	33,3	5	50,0
2	16	9	81,8	8	57,1	7	58,3	4	36,4	4	26,7	7	70,0
1	19	8	72,7	9	64,3	7	58,3	5	45,5	6	40,0	4	40,0
1	17	7	63,6	6	42,9	7	58,3	6	54,5	5	33,3	6	60,0
2	17	10	90,9	12	85,7	11	91,7	4	36,4	3	20,0	5	50,0
1	18	10	90,9	9	64,3	8	66,7	7	63,6	7	46,7	8	80,0
2	18	10	90,9	11	78,6	9	75,0	8	72,7	6	40,0	5	50,0
1	17	8	72,7	7	50,0	8	66,7	5	45,5	9	60,0	10	100,0
1	19	7	63,6	8	57,1	8	66,7	4	36,4	7	46,7	6	60,0
1	19	6	54,5	6	42,9	8	66,7	5	45,5	6	40,0	8	80,0
2	19	9	81,8	10	71,4	10	83,3	3	27,3	5	33,3	4	40,0

Результати дослідження за «Тестом Кеттелла (16 RF-опитувальник)»

Додаток Б

Частина 1

Статус	Вік	Замкнутість-товариськість	Процентний показник Замкнутість-товариськість	Інтелект	Процентний показник Інтелект"	Емоційна нестійкість - емоційна стійкість"	Процентний показник Емоційна нестійкість - емоційна стійкість	Підпорядкованість - домінантність	Процентний показник Підпорядкованість - домінантність
1	15	7	58,3	2	25,0	9	75,0	8	66,7
2	17	9	75,0	5	62,5	4	33,3	5	41,7
2	16	5	41,7	4	50,0	7	58,3	8	66,7
1	15	3	25,0	6	75,0	5	41,7	5	41,7
1	16	10	83,3	5	62,5	7	58,3	8	66,7
2	15	6	50,0	3	37,5	6	50,0	7	58,3
2	15	4	33,3	2	25,0	3	25,0	5	41,7
1	16	5	41,7	4	50,0	4	33,3	2	16,7
1	16	5	41,7	3	37,5	4	33,3	4	33,3
1	17	5	41,7	4	50,0	3	25,0	4	33,3
1	15	4	33,3	4	50,0	3	25,0	2	16,7
2	15	5	41,7	3	37,5	5	41,7	4	33,3
2	16	7	58,3	5	62,5	4	33,3	3	25,0
2	15	2	16,7	2	25,0	5	41,7	3	25,0
1	15	3	25,0	3	37,5	4	33,3	2	16,7
2	16	5	41,7	4	50,0	3	25,0	1	8,3
2	16	6	50,0	4	50,0	4	33,3	2	16,7
1	17	3	25,0	3	37,5	4	33,3	1	8,3
1	16	4	33,3	4	50,0	5	41,7	3	25,0
1	15	4	33,3	2	25,0	3	25,0	5	41,7
1	17	5	41,7	4	50,0	6	50,0	4	33,3
1	15	3	25,0	2	25,0	3	25,0	3	25,0
1	15	5	41,7	3	37,5	4	33,3	3	25,0
2	17	3	25,0	2	25,0	2	16,7	2	16,7
2	15	6	50,0	3	37,5	5	41,7	4	33,3
1	16	5	41,7	2	25,0	2	16,7	2	16,7
2	16	8	66,7	6	75,0	5	41,7	3	25,0
1	16	3	25,0	2	25,0	4	33,3	3	25,0
2	15	7	58,3	5	62,5	4	33,3	2	16,7

2	17	5	41,7	7	87,5	6	50,0	7	58,3
2	18	6	50,0	5	62,5	6	50,0	8	66,7
1	19	8	66,7	8	100,0	9	75,0	7	58,3
2	18	6	50,0	6	75,0	8	66,7	9	75,0
2	19	5	41,7	3	37,5	5	41,7	5	41,7
1	19	7	58,3	5	62,5	7	58,3	8	66,7
1	18	6	50,0	6	75,0	8	66,7	7	58,3
2	17	4	33,3	4	50,0	5	41,7	7	58,3
1	18	3	25,0	2	25,0	5	41,7	6	50,0
1	17	5	41,7	6	75,0	8	66,7	8	66,7
2	16	3	25,0	3	37,5	4	33,3	5	41,7
1	18	5	41,7	4	50,0	3	25,0	3	25,0
1	15	3	25,0	3	37,5	5	41,7	4	33,3
2	15	4	33,3	3	37,5	4	33,3	4	33,3
1	15	6	50,0	5	62,5	5	41,7	3	25,0
2	15	6	50,0	5	62,5	2	16,7	3	25,0
1	18	5	41,7	5	62,5	3	25,0	2	16,7
1	15	5	41,7	3	37,5	3	25,0	2	16,7
2	15	6	50,0	4	50,0	5	41,7	3	25,0
2	17	6	50,0	5	62,5	4	33,3	2	16,7
1	16	3	25,0	4	50,0	3	25,0	2	16,7
2	16	5	41,7	5	62,5	5	41,7	5	41,7
2	17	7	58,3	5	62,5	4	33,3	3	25,0
1	15	4	33,3	5	62,5	3	25,0	1	8,3
1	18	8	66,7	6	75,0	6	50,0	6	50,0
2	19	6	50,0	5	62,5	6	50,0	8	66,7
2	16	7	58,3	6	75,0	5	41,7	6	50,0
1	19	6	50,0	5	62,5	6	50,0	7	58,3
1	17	6	50,0	4	50,0	5	41,7	7	58,3
2	17	6	50,0	6	75,0	6	50,0	7	58,3
1	18	9	75,0	5	62,5	6	50,0	6	50,0
2	18	8	66,7	6	75,0	7	58,3	7	58,3
1	17	10	83,3	8	100,0	9	75,0	11	91,7
1	19	8	66,7	7	87,5	7	58,3	8	66,7
1	19	9	75,0	7	87,5	8	66,7	10	83,3
2	19	6	50,0	5	62,5	6	50,0	7	58,3

Частина 2

Стать	Вік	Стриманість - експресивність	Процентний показник Стриманість - експресивність	Підвласність почуттям - висока нормативність поведінки	Процентний показник Підвласність почуттям - висока нормативність поведінки	Нерішучість - сміливість	Процентний показник Нерішучість - сміливість	Жорстокість - чутливість	Процентний показник Жорстокість - чутливість
1	15	7	58,3	4	33,3	6	50,0	6	50,0
2	17	4	33,3	5	41,7	6	50,0	5	41,7
2	16	5	41,7	2	16,7	4	33,3	6	50,0
1	15	4	33,3	3	25,0	3	25,0	5	41,7
1	16	8	66,7	6	50,0	8	66,7	7	58,3
2	15	6	50,0	9	75,0	5	41,7	6	50,0
2	15	8	66,7	4	33,3	4	33,3	5	41,7
1	16	2	16,7	6	50,0	2	16,7	7	58,3
1	16	5	41,7	8	66,7	6	50,0	8	66,7
1	17	6	50,0	6	50,0	6	50,0	6	50,0
1	15	5	41,7	7	58,3	7	58,3	7	58,3
2	15	3	25,0	8	66,7	5	41,7	7	58,3
2	16	2	16,7	5	41,7	5	41,7	7	58,3
2	15	2	16,7	9	75,0	6	50,0	9	75,0
1	15	3	25,0	9	75,0	5	41,7	4	33,3
2	16	3	25,0	6	50,0	4	33,3	6	50,0
2	16	1	8,3	7	58,3	5	41,7	8	66,7
1	17	3	25,0	8	66,7	7	58,3	9	75,0
1	16	1	8,3	4	33,3	3	25,0	8	66,7
1	15	3	25,0	7	58,3	7	58,3	8	66,7
1	17	5	41,7	8	66,7	7	58,3	9	75,0

1	15	4	33,3	6	50,0	5	41,7	7	58,3
1	15	3	25,0	6	50,0	4	33,3	6	50,0
2	17	2	16,7	5	41,7	5	41,7	8	66,7
2	15	3	25,0	6	50,0	6	50,0	8	66,7
1	16	1	8,3	9	75,0	9	75,0	10	83,3
2	16	2	16,7	4	33,3	5	41,7	7	58,3
1	16	2	16,7	2	16,7	1	8,3	5	41,7
2	15	3	25,0	7	58,3	4	33,3	8	66,7
2	17	7	58,3	5	41,7	2	16,7	5	41,7
2	18	6	50,0	3	25,0	1	8,3	3	25,0
1	19	5	41,7	4	33,3	1	8,3	2	16,7
2	18	10	83,3	9	75,0	8	66,7	4	33,3
2	19	5	41,7	7	58,3	4	33,3	3	25,0
1	19	8	66,7	7	58,3	3	25,0	3	25,0
1	18	5	41,7	2	16,7	2	16,7	3	25,0
2	17	6	50,0	4	33,3	1	8,3	1	8,3
1	18	7	58,3	4	33,3	1	8,3	2	16,7
1	17	5	41,7	2	16,7	1	8,3	3	25,0
2	16	6	50,0	2	16,7	6	50,0	7	58,3
1	18	8	66,7	3	25,0	5	41,7	8	66,7
1	15	5	41,7	5	41,7	8	66,7	10	83,3
2	15	6	50,0	3	25,0	9	75,0	10	83,3
1	15	7	58,3	3	25,0	7	58,3	7	58,3
2	15	3	25,0	5	41,7	8	66,7	8	66,7
1	18	4	33,3	2	16,7	5	41,7	6	50,0
1	15	2	16,7	1	8,3	4	33,3	8	66,7
2	15	3	25,0	1	8,3	5	41,7	8	66,7
2	17	1	8,3	1	8,3	6	50,0	9	75,0
1	16	1	8,3	1	8,3	5	41,7	6	50,0
2	16	3	25,0	4	33,3	5	41,7	8	66,7
2	17	2	16,7	3	25,0	7	58,3	8	66,7
1	15	1	8,3	3	25,0	5	41,7	9	75,0

1	18	7	58,3	8	66,7	7	58,3	5	41,7
2	19	8	66,7	6	50,0	5	41,7	6	50,0
2	16	7	58,3	7	58,3	7	58,3	5	41,7
1	19	10	83,3	8	66,7	4	33,3	3	25,0
1	17	7	58,3	5	41,7	8	66,7	5	41,7
2	17	8	58,3	7	58,3	8	66,7	6	50,0
1	18	7	58,3	8	66,7	10	83,3	7	58,3
2	18	6	50,0	9	75,0	7	58,3	5	41,7
1	17	12	100,0	10	83,3	6	50,0	3	25,0
1	19	7	58,3	8	66,7	7	58,3	6	50,0
1	19	9	75,0	11	91,7	9	75,0	3	25,0
2	19	9	75,0	9	75,0	9	75,0	4	33,3

Частина 3

Стат ь	Вік	Довірливіс ть - підозріливі сть	Довірл ивість - підозрі ливість	Практичніс ть - розвинута уява	Процен тний показн ик Практи чність - розвин ута уява	Прямолінійн ість - дипломатич ність	Процен тний показн ик Прямол інійніст ь - диплом атичніс ть	Впевненіст ь у собі - тривожніст ь	Процен тний показн ик Впевне ність у собі - тривож ність
1	15	7	58,3	4	33,3	7	58,3	8	66,7
2	17	6	50,0	8	66,7	8	66,7	8	66,7
2	16	8	66,7	6	50,0	5	41,7	6	50,0
1	15	5	41,7	3	25,0	4	33,3	4	33,3
1	16	6	50,0	3	25,0	5	41,7	9	75,0
2	15	3	25,0	4	33,3	3	25,0	6	50,0
2	15	7	58,3	4	33,3	5	41,7	8	66,7
1	16	5	41,7	4	33,3	6	50,0	7	58,3
1	16	8	66,7	4	33,3	5	41,7	9	75,0
1	17	9	75,0	5	41,7	3	25,0	9	75,0

1	15	8	66,7	3	25,0	3	25,0	8	66,7
2	15	10	83,3	4	33,3	4	33,3	7	58,3
2	16	9	75,0	4	33,3	2	16,7	8	66,7
2	15	10	83,3	2	16,7	3	25,0	10	83,3
1	15	11	91,7	5	41,7	4	33,3	10	83,3
2	16	8	66,7	4	33,3	3	25,0	9	75,0
2	16	9	75,0	5	41,7	3	25,0	8	66,7
1	17	8	66,7	3	25,0	2	16,7	9	75,0
1	16	10	83,3	3	25,0	3	25,0	9	75,0
1	15	10	83,3	4	33,3	4	33,3	10	83,3
1	17	8	66,7	5	41,7	5	41,7	11	91,7
1	15	7	58,3	4	33,3	5	41,7	9	75,0
1	15	7	58,3	3	25,0	3	25,0	7	58,3
2	17	9	75,0	2	16,7	3	25,0	8	66,7
2	15	9	75,0	2	16,7	2	16,7	6	50,0
1	16	9	75,0	1	8,3	2	16,7	8	66,7
2	16	7	58,3	5	41,7	3	25,0	8	66,7
1	16	7	58,3	3	25,0	4	33,3	9	75,0
2	15	10	83,3	5	41,7	4	33,3	7	58,3
2	17	4	33,3	8	66,7	8	66,7	5	41,7
2	18	5	41,7	7	58,3	7	58,3	6	50,0
1	19	3	25,0	8	66,7	7	58,3	3	25,0
2	18	4	33,3	6	50,0	8	66,7	4	33,3
2	19	2	16,7	7	58,3	9	75,0	5	41,7
1	19	4	33,3	7	58,3	9	75,0	6	50,0
1	18	5	41,7	6	50,0	7	58,3	3	25,0
2	17	3	25,0	8	66,7	8	66,7	4	33,3
1	18	2	16,7	9	75,0	7	58,3	5	41,7
1	17	3	25,0	8	66,7	7	58,3	6	50,0
2	16	8	66,7	5	41,7	4	33,3	10	83,3
1	18	7	58,3	5	41,7	3	25,0	6	50,0
1	15	8	66,7	6	50,0	4	33,3	8	66,7

2	15	11	91,7	4	33,3	2	16,7	7	58,3
1	15	10	83,3	3	25,0	4	33,3	7	58,3
2	15	9	75,0	2	16,7	3	25,0	8	66,7
1	18	9	75,0	5	41,7	3	25,0	8	66,7
1	15	10	83,3	4	33,3	2	16,7	7	58,3
2	15	9	75,0	4	33,3	3	25,0	6	50,0
2	17	9	75,0	3	25,0	4	33,3	5	41,7
1	16	10	75,0	2	16,7	3	25,0	7	58,3
2	16	10	83,3	4	33,3	4	33,3	7	58,3
2	17	8	66,7	3	25,0	2	16,7	9	75,0
1	15	8	66,7	4	33,3	3	25,0	7	58,3
1	18	4	33,3	8	66,7	6	50,0	3	25,0
2	19	3	25,0	6	50,0	7	58,3	4	33,3
2	16	5	41,7	8	66,7	8	66,7	5	41,7
1	19	3	25,0	9	75,0	6	50,0	4	33,3
1	17	3	25,0	10	83,3	7	58,3	3	25,0
2	17	4	33,3	9	75,0	6	50,0	3	25,0
1	18	5	41,7	7	58,3	7	58,3	2	16,7
2	18	3	25,0	8	66,7	6	50,0	2	16,7
1	17	4	33,3	8	66,7	5	41,7	3	25,0
1	19	6	50,0	9	75,0	7	58,3	4	33,3
1	19	2	16,7	10	83,3	8	66,7	5	41,7
2	19	2	16,7	9	75,0	8	66,7	3	25,0

Частина 4

Статус	Вік	Консервативні радикалізм	Процентний показник Консерватизм - радикалізм	Процентний показник Конформізм - неконформізм	Низький самоконтророль	Процентний показник Низький самоконтроль - високий	Розслабленість - напруженість	Процентний показник Розслаблення - напруженість	Адекватність самооцінки

							самокон троль			
	5	50,0	6	5,0	4	3,3	8	6,7	4	
	7	33,3	4	3,3	8	6,7	2	6,7	9	
	6	50,0	8	6,7	1	,3	6	0,0	2	
	5	50,0	7	8,3	5	1,7	7	8,3	3	
	6	58,3	10	3,3	6	0,0	8	6,7	7	
	5	66,7	9	5,0	2	6,7	6	0,0	5	
	5	33,3	3	5,0	2	6,7	5	1,7	6	
	6	41,7	2	6,7	3	5,0	5	1,7	6	
	6	25,0	4	3,3	3	5,0	8	6,7	5	
	7	33,3	5	1,7	4	3,3	7	8,3	6	
	5	25,0	3	5,0	3	5,0	8	6,7	7	
	5	41,7	4	3,3	2	6,7	6	0,0	6	
	6	33,3	5	1,7	3	5,0	8	6,7	3	
	5	25,0	3	5,0	4	3,3	7	8,3	3	
	5	33,3	4	3,3	3	5,0	9	5,0	4	
	6	41,7	3	5,0	4	3,3	8	6,7	5	
	6	33,3	3	5,0	2	6,7	7	8,3	3	

	7		16 ,7	4	3 3,3	5	4 1,7	6	5 0,0	2
	6		25 ,0	2	1 6,7	2	1 6,7	7	5 8,3	4
	5		33 ,3	4	3 3,3	6	5 0,0	9	7 5,0	2
	7		25 ,0	4	3 3,3	5	4 1,7	8	6 6,7	2
	5		16 ,7	5	4 1,7	5	4 1,7	10	8 3,3	3
	5		25 ,0	3	2 5,0	3	2 5,0	9	7 5,0	5
	7		16 ,7	2	1 6,7	2	1 6,7	7	5 8,3	4
	5		25 ,0	3	2 5,0	4	3 3,3	8	6 6,7	3
	6		25 ,0	4	3 3,3	5	4 1,7	8	6 6,7	2
	6		33 ,3	4	3 3,3	4	3 3,3	10	8 3,3	3
	6		25 ,0	5	4 1,7	3	2 5,0	9	7 5,0	2
	5		41 ,7	2	1 6,7	3	2 5,0	8	6 6,7	4
	7		66 ,7	7	5 8,3	6	5 0,0	5	4 1,7	6
	8		58 ,3	6	5 0,0	7	5 8,3	4	3 3,3	7
	9		58 ,3	6	5 0,0	6	5 0,0	3	2 5,0	6
	8		75 ,0	8	6 6,7	8	6 6,7	5	4 1,7	5
	9	0	83 ,3	7	5 8,3	10	8 3,3	6	5 0,0	4
	9	0	83 ,3	9	7 5,0	8	6 6,7	4	3 3,3	5

	8	58,3	6	50,0	8	6,7	7	8,3	7
	7	66,7	7	58,3	6	0,0	6	0,0	8
	8	75,0	8	6,7	7	8,3	5	1,7	9
	7	58,3	7	58,3	7	8,3	3	5,0	9
	6	50,0	4	3,3	3	5,0	8	6,7	4
	8	25,0	3	5,0	4	3,3	7	8,3	3
	5	41,7	5	1,7	4	3,3	8	6,7	5
	5	25,0	3	5,0	2	6,7	9	5,0	2
	5	33,3	2	6,7	3	5,0	8	6,7	4
	5	41,7	4	3,3	4	3,3	8	6,7	5
	8	33,3	2	6,7	2	6,7	9	5,0	4
	5	25,0	3	5,0	5	1,7	7	8,3	3
	5	33,3	3	5,0	4	3,3	10	3,3	4
	7	25,0	5	1,7	4	3,3	7	8,3	4
	6	33,3	4	3,3	3	5,0	11	1,7	3
	6	16,7	3	5,0	2	6,7	8	6,7	2
	7	25,0	3	5,0	4	3,3	7	8,3	3
	5	33,3	3	5,0	5	1,7	8	6,7	2

	8		58 ,3	7	5 8,3	7	5 8,3	3	2 5,0	6
	9		58 ,3	6	5 0,0	5	5 8,3	3	2 5,0	7
	6		50 ,0	7	5 8,3	6	5 0,0	5	4 1,7	9
	9		66 ,7	8	6 6,7	7	5 8,3	2	1 6,7	7
	7		50 ,0	7	5 8,3	5	4 1,7	5	4 1,7	6
	7		41 ,7	9	7 5,0	6	5 0,0	5	4 1,7	8
	8		58 ,3	7	5 8,3	7	5 8,3	2	1 6,7	7
	8		66 ,7	8	6 6,7	8	6 6,7	3	2 5,0	9
	7		50 ,0	8	6 6,7	5	4 1,7	4	3 3,3	8
	9		75 ,0	6	5 0,0	7	5 8,3	4	3 3,3	1 0
	9		66 ,7	5	4 1,7	7	5 8,3	2	1 6,7	7
	9		58 ,3	7	5 8,3	6	5 0,0	3	2 5,0	9

Результати дослідження за Тестом на інтернет-залежність («Internet Addiction Test») Кімберлі Янг [42]

Стать	Вік	Ступінь Інтернет-залежності
1	15	56
2	17	58
2	16	75
1	15	68
1	16	81
2	15	59
2	15	80
1	16	71
1	16	51
1	17	66
1	15	52
2	15	45
2	16	53
2	15	55
1	15	72
2	16	71
2	16	76
1	17	64
1	16	52
1	15	50
1	17	53
1	15	61
1	15	67
2	17	62
2	15	70
1	16	64
2	16	54
1	16	56
2	15	49
2	17	34
2	18	37
1	19	28
2	18	40
2	19	25

1	19	20
1	18	39
2	17	33
1	18	21
1	17	37
2	16	56
1	18	75
1	15	72
2	15	64
1	15	68
2	15	62
1	18	84
1	15	80
2	15	76
2	17	82
1	16	80
2	16	76
2	17	85
1	15	81
1	18	35
2	19	30
2	16	26
1	19	37
1	17	31
2	17	33
1	18	32
2	18	23
1	17	30
1	19	32
1	19	30
2	19	27

Результати дослідження за «Методикою діагностики схильності до різних залежностей» (модифікована Александровим Д.О.)

Стать	Вік	Інформаційна залежність	Ігрова залежність	Комп'ютерна залежність	Загальна схильність до залежностей
1	15	11	6	15	12
2	17	14	12	7	14
2	16	8	10	12	10
1	15	6	8	9	7
1	16	13	10	16	14
2	15	10	15	8	16
2	15	13	15	8	14
1	16	10	12	9	13
1	16	12	10	10	13
1	17	8	11	12	15
1	15	11	9	10	11
2	15	9	9	15	13
2	16	11	10	11	8
2	15	8	8	13	12
1	15	9	11	8	13
2	16	11	12	12	8
2	16	13	10	9	7
1	17	12	10	10	9
1	16	10	8	10	11
1	15	14	17	15	11
1	17	16	14	15	17
1	15	12	11	13	11
1	15	15	12	15	17
2	17	18	16	17	15
2	15	18	14	11	12
1	16	14	12	9	7
2	16	17	12	11	10
1	16	15	13	12	15
2	15	14	12	15	12
2	17	5	5	6	2
2	18	8	7	7	2
1	19	4	4	5	4

2	18	6	6	4	4
2	19	7	5	5	5
1	19	8	2	6	2
1	18	6	5	7	7
2	17	9	2	4	6
1	18	7	5	6	5
1	17	6	5	5	3
2	16	12	15	12	10
1	18	10	11	13	12
1	15	13	12	15	12
2	15	10	13	16	15
1	15	14	10	12	10
2	15	14	11	12	11
1	18	15	13	16	14
1	15	13	17	14	11
2	15	14	10	11	8
2	17	16	18	15	12
1	16	11	12	14	10
2	16	17	15	13	12
2	17	12	13	9	14
1	15	14	15	13	10
1	18	7	9	8	4
2	19	8	6	3	5
2	16	6	8	6	3
1	19	4	4	5	6
1	17	7	10	5	6
2	17	5	8	7	7
1	18	4	5	2	5
2	18	8	9	6	8
1	17	4	6	5	4
1	19	7	7	5	3
1	19	6	6	6	5
2	19	6	8	5	4